

crayon et (litho) E. A. IV. / XV.

Talányi 582

"82/1

KISGRAFIKA

A KISGRAFIKA BARÁTOK KÖRE ÉRTESÍTŐJE

Teleki Sámuelné könyvjegye, metsz. Czetter Sámuel

Aki a régi ex librisek iránt érdeklődik, lépten-nyomon találkozik címerekkel, hiszen a 19. századig ez volt a leggyakoribb, majdnem kizárólagos könyvjegy-téma, de a címerek a későbbi idők folyamán, sőt napjainkban is, sokszor szerepelnek. A családi címerek mellett egyre gyakrabban láthatók a város címerek, ezek jelzik a könyv tulajdonosának egy városhoz kötődését, vonzódását. A címerekkel, azok szerkezetével, szabályaival történetével foglalkozik a *címertan* vagy *heraldika*, a történettudomány egyik fontos segédtudománya, ez különösen fontos a középkori művelődéstörténet szempontjából.

Mi a címer? Valamely egyénnek, családnak vagy testületnek meghatározott szabályok szerint alkotott jelvénye. Hogy valamely jelvény címernek legyen tekinthető, szükséges, hogy az pajzsba legyen foglalva és színei meg legyenek határozva. A címer viselés kezdeteit a keresztes hadjáratok idejére szokták tenni. A páncélba öltözött csapatvezér a bal karján viselt pajzsra egy ismertető jelet festetett és hogy messziről is felismerhető legyen, gyakran ezt a címerfigurát plasztikus formában a sisakra is felerősítette. A sisakra pedig részben a nap sugarai ellen való védekezésből, részben pedig esztétikai okokból, hogy a sisakra helyezett figura rögzítését eltakarják, kendőt erősítettek. Így áll előttünk a címer négy fő alkotórésze, a pajzs a ráfestett címeralakkal, a sisak, a sisakdísz és a takaró. Ezek közül a legfontosabb a pajzs, amely szerepelhet önállóan is, de nélküle nincs címer. Bemutatjuk a Csáky-család szepesgörgői könyvtárának könyvjegyét, amely a család címerét ábrázolja: ezen láthatjuk az imént felsorolt négy alkatrészt. (Most ne akadunk föl azon, hogy hogyan rögzítődött a sisakdísz, a levágott fő a sisakhoz: az „élő” heraldika korában, amikor a címert ténylegesen viselték a harcban, úgynevezett „segédsisakdísszel”: párnával, karral, szárnnyal gondoskodtak volna ennek a sisakhoz való kapcsolásáról. A Korona nem jelent rangot, csupán a sisakdísz felerősítésének eltakarására szolgál, ugyanúgy mint a textilanyagú tekercs. Még egy alapfogalmat kell a Csáky-címer kapcsán megismernünk: minthogy a címert annak hordozója helyzetéből tekintjük, a szemlélő számára a jobb és bal oldal felcserélődik: amikor egy címer jobb oldaláról beszélünk, számunkra ez a bal oldal. A címerleírás is eszerint történik.

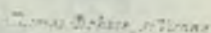

Köpeczi Sebestyén János kolozsvári grafikus rajza egy brassói könyvbarát részére (1928)

Farádi Vörös Ferenc rézmetszetű ex librise, 18. szd.

Mint már láttuk, elengedhetetlen, hogy a címer színei meg legyenek határozva. Festés nélküli címnél (faragványok, ötvöstárgyak, grafikák) ezeket különböző irányú vonalkázással, pontozással jelölik. A ma használt jelölés a 18. századból származik. A heraldikai „mázak” (tinktúrák) kétfélék: fémek és szorosabb értelemben vett színek. Klasszikus szabály volt, hogy színre szín és fémmre fém nem kerülhet. *Fémek* voltak az arany (jelölése pontozás, helyettesíti a sárga) és az ezüst (üresen nagyobb mezővel jelezték, helyettesíti a fehér), *színek* pedig a vörös (függőleges csíkozással jelölve), kék (vízszintes csíkozás), zöld (jobbhátránt csíkozva) és a fekete (keresztírányban csíkozva). Ritkábban alkalmazták a bíbort (balhátránt csíkozással jelölve) és a természetes színeket. A pajzson levő ábra vagy a pajzs osztásából származó *mesteralak* (heroldalak): hasított, osztott, négyelt pajzs, cölöp, pólya stb., vagy *címerkép*. Ez is lehet természetből vett vagy képzeletbeli élőlény, eszköz, különböző formájú kereszt. A természetből vett képek is rendszerint stilizáltak (oroszlán, sas). Képzeletbeli alak például a griff, amelyet csőrrel, oroszlántesttel, szárnyal és farokkal ábrázoltak. Gyakran teszik fel a kérdést: mit jelent ez vagy az a címer? *Általában semmit!* A címer csupán megkülönböztető jelvény és bár a későbbi korok gyakran fűztek hozzájuk különböző értelmezéseket, ezek a belemagyarázások legtöbbször minden alapot nélkülöznek. Harci jelenetekenél feltételezhetjük, hogy a címer adományozottja tényleg megtörtént eseményt vettetett fel címerébe, ilyen Farádi Vörös Ferenc exlibrisének címere is. (Itt a harc két fejezete is megörökítést nyert: a pajzsban még csak folyik a küzdelem, a sisakdíszben már a magyar vitéz kezében van a zászló, a török feje pedig a kardjára van tűzve). A címerek egy igen kis csoportjánál azonban valóban van jelentés, ezek a „beszélő címerek”, amikor a címertulajdonos neve kapcsolatban van a címerképpel, esetleg képrejtényszerűen. Ilyen a Sárospatakot a 19. század elején birtokló herceg Bretzenheim család címere (ex librisük két változatban ismeretes), ahol a szív-pajzsban (a pajzs közepén lévő kisebb pajzsban) perec, németül „Brezen” van. Beszélő címer Bártfa címere is, amelyen két keresztbe fektetett bárdot láthatunk (L. Kisgrafika Értéktő 1967, 381. l.) A címer négy fő alkotórészén kívül vannak még külső díszek is, ezek az újabb korokban keletkeztek. Ilyenek a pajzstartók, címerpalást, zászlók, jelmondat (devise). Később kerültek használatba a rangjelzések.

A Csáky család szépesgörgői
könyvtárának ex librise (Klisé)

Klimó György pécsi püspök ex librise, metsz. Th. Bohacz, 18. szd.

A rangjelző koronák közül a nyitott 7 ágú a bárói, 9 ágú a grófi, a zárt, hermelinszegélyes a hercegi méltóságot jelzi. Ezek a pajzsra vagy a címerpalástra kerülnek. Ellenkezik a heraldika szabályaival, ha a rangkorona ágaira kerülnek a sisakok, amint azt a legtöbb címeres főúri ex librisen láthatjuk. (Több sisak rendszerint családi kapcsolatokra utal.) Mint már láttuk, a sisak koronája („leveles korona”) nem rangjelző. Külső díszek a rendjelek is, ezeket rendszerint a pajzs körül helyezik el, mint pl. Teleki Sámuelnek, a marosvásárhelyi Teleki-téka alapítójának ex librisén a Szt. István-rend láncát. Külön kell foglalkoznunk az egyházi jelvényekkel, minthogy a régi magyar ex librisek tekintélyes része készült egyházi személyek részére. Ide tartoznak a püspöksüvegek (infulák), pástorbotok és kalapok. Ezeknél a botok száma jelzi a rangot. Két sorban $1/2+2$ vannak az apátok, protonotáriusok, háromban a püspökök $1/2+3$, négyben az érsekek $1/2+3+4$, ötben $1/2+3+4+5$, a bíborosok kalapjának botjai.

A címer bármilyen stílusban megfesthető, megrajzolható, csak egységes stílusban legyen tartva. Az sem lényeges, hogy a pajzs álló vagy dőlt. Ebben az esetben azonban mindig jobbra (a szemlélő oldaláról nézve balra) kell dönten, kivétel az „udvariassági szabály”, pl. a házastársak együtt ábrázolt címerét (ha dőlnek) egymás felé kell fordítani. A pajzs alakja kezdetben háromszögű, majd alul lekerekített volt. Később jött használatba a tárcsapajzs, oldalt bevágással a lándzsa számára. A barokk korban divatba jött változatos pajzsformákat már nem használták a valóságban. Még későbbi a csüskösk talpú pajzs, ez lehetővé teszi a legbonyolultabb összetett címerek ábrázolását is. A kartus-pajzsnak már semmi kapcsolata nincs az élő heraldikával. (Cserei Lőrinc ex librise.) Minél régebb a címer, annál egyszerűbb.

A magyar címer szó a francia Cimièrre szóból ered, eredeti jelentése sisakdísz. A magyar heraldika egyik jellegzetességeként szokták emlegetni a természetes ábrázolásra való törekvést; sok a jelenetes címer is. Az angol heraldika különlegessége a sisak nélkül, tekercs közvetítésével közvetlenül a pajzsra helyezett sisakdísz. (Ilyen „anglomán” magyar főúr ex librisén is előfordul.)

A régi címeres ex librisek nagy része nincs nével ellátva, így azokat több generáció is használhatta, azonkívül a jelesebb családok címerének ismerete a kor műveltségéhez tartozott. Gyakori viszont a könyvtár drézi helyének feltüntetése.

Kemény grófi család
ex librise, 18. szd.

A címeres ex librisek készítőiről keveset tudunk. Az első magyar könyvjegy, *Teilenkes János* pozsonyi polgáré Nürnbergben készülhetett, míg Bártfa városé már itthon, Gutgesell Dávid nyomdájában.

Klimó György, az első nyilvános magyar könyvtár alapítója egyik ex librisét a bécsi *Th. Bohacz*-metszette, de már több magyarországi mestert ismerünk a 18. században: a pozsonyi *Zeller Sebestyént*, a budai *Binder Fülöpöt*, a pesti *Meyer Ágostont*, a kolozsvári *Nagy Sámuel*t és a kor legkiválóbb magyar grafikusát, *Czetter Sámuel*t, aki *Teleki Sámuelné* ex librisével a legszebb európai könyvjegyek egyikét alkotta meg. A 19. század termése általában nem képvisel magas színvonalat. Ujabbán ismét gyakoriak a címeres könyvjegyek, művészi és szakszerűségi szempontokat egyaránt kielégítenek *Fery Antal* és *Nagy Árpád Dániel* heraldikus lapjai.

Végezetül két mesterségcímet ismertetek, amelyekkel gyakran találkozunk az ex libriseken. Egyik a művészcímer: vörös pajzsban elhelyezett 3 kis ezüst pajzs /1+2/. Mint érdekességet említtem, hogy Budán találta ennek legrégebbi kőbefebaragott ábrázolását, a Nagy Lajos idejében itt működött Ábel festő sírkövén. Ugyancsak ebből az időből származik János mester sírköve is (Mátyás templom). A másik mesterség-címet a könyvnyomtatóknak III. Frigyes német császár adományozta: ez arany pajzsban fekete kétfejű sast ábrázol, egyik karmában tenákulumot, a másikban szedővasat tart. A sisakdísz arany griff, mellső lábaival két, egymásnak szembefordított festékező labdát tartva. Ezzel a griffel ma is gyakran találkozunk nyomdász-szigneteken.

Sok részletkérdésről lehetne még beszélni, de talán elég (vagy sok is) lesz ennyi. Nagyon jó összefoglalást ad gazdag irodalommal Áldásy Antal *Címertana* /Budapest, M. Történeti Társulat kiadása, 1923).

Semsey Andor

Bálványos Huba

OPUS

BÁLVÁNYOS HUBA MŰVÉSZETE

Amikor ennek a cikknek előkészítése érdekében *Bálványos Huba* grafikusművészt felkerestük, a művész csodálkozását fejezte ki afölött, hogy a KISGRAFIKA szerkesztőbizottsága munkássága iránt érdeklődik, holott ő nem tartozik a „par excellence” kisgrafika-művészek közé. Valóban, átnézve az utolsó évtized lappéldányainak tartalomjegyzékét, megállapíthatjuk, hogy ezen idő alatt sem neve, sem egyetlen alkotása nem szerepelt lapunkban. Hogy munkásságáról itt most ismertetést közlünk, azt a magyar grafikában kivívott tekintélye, két évtizedes alkotói munkásságának jelentősége indokolja. A szerkesztőbizottság ugyanis folytatni kívánja a múlt években megkezdett cikksorozatát, melyben napjaink magyar grafikusművészetének kiemelkedő képviselőit bemutatja, függetlenül attól, készít-e jelenleg a művész kisgrafikát.

Bálványos Huba 1938. június 7-én született Budapesten. A Művészeti Gimnázium évei után, 1956 és 1962 között a Képzőművészeti Főiskola hallgatója. *Pap Gyula*, *Szőnyi István* és *Ék Sándor* növendéke volt.

Diplomáját a sokszorosító grafika-szakon kapta. 1968 és 1971 között *Derkovits-ösztöndíj*ban részesült. 1968-ban Firenzében elnyerte a „Monte dei Paschi di Siena” érmet. Ez utóbbi díjat egy olasz bankház alapította.

1979-ben a Munkácsy-díj kitüntetést kapta. Jelenleg a Magyar Képző- és Iparművészek Szövetsége képzőgrafikus szakosztályának titkára és a Budapesti Tanítóképző Főiskola docense. Itthoni kiállításainak száma az ötven felé jár, külföldön számos csoportkiállításon szerepeltek művei Addis Abebától Párizsig, Kieltől Kievig.

Született pedagógus, aki nemcsak az alkotást, hanem annak megismertetését is feladatának tekinti. Ezért szívesen rendezi meg műveinek kiállítását üzemekben, klubokban s ott dia- és filmvetítéssel, tárlatvezetéssel hozza közelebb látogatóit a sokszorosító grafika nem éppen közismert világához. „Ha egy művész csak

annyit mondana művei mellé: „én így látom a világot”, ez elvileg elég volna. Gyakorlatilag azonban mindig kevés” – írja erről a kérdésről. Egy más alkalommal ugyanerről így nyilatkozik: „Mindent megteszek, hogy a képzőművészethez legalább barátságosan közeledő emberek száma gyarapodjék”.

A főiskola elvégzése óta eltelt 20 esztendő alatt Bálványos Huba tekintélyes mennyiségű életművet alkotott. Munkásságának leltárszerű áttekintése túlnőne e cikk lehetőségein, hiszen csak az erre az időre vonatkozó újsághírek, cikkek, a lapokban közölt műveinek reprodukciói egy egész fiókot töltenek meg az Akadémia Művészettörténeti Kutatócsoportjának gyűjteményében, hazánk legjelentősebb ilyen dokumentációs központjában. Célszerűbbnek látszik tehát egyik legutóbbi kiállítása, helyesebben: annak pompás kiállítású katalógusa alapján művészetének mai képét megrajzolni.

1981. októberében Miskolcon a József Attila Könyvtár nagyszabású kiállítást rendezett a művész litográfiáiból, ofszetnyomataiból és tusrajzaiból. Visszapillantó-jellegű volt ez a tárlat, mert több év terméséből adott ízelítőt. A legkorábbi litográfiája az 1974-es évszámot viselte és szép számmal voltak 1981. évi alkotások is.

A katalógus egy-egy korábbi sikeres kiállítás anyaga szerint csoportosítva sorolta fel a kiállított lapokat, de szerepeltek Miskolcon két korábbi ofszet-mappájának válogatott darabjai is. Közbevetőleg említjük meg, hogy az 1976–81 közötti rajzaiból most készül harmadik mappája, mely ofszet-technikával, 75 számozott példányban, s a művész laponkénti aláírásával kerül nemsokára forgalomba.

Bálványos Huba munkáiból egyértelműen megállapítható, hogy alkotómódszerében a vonal játszik elsődleges szerepet. A rajzolás megszállottjaként a körülötte levő világ képi értelmezésére, átélésére törekszik,

Bálványos Huba eredeti fametszete X2

harcos, kritikus szemmel nézve az embert és cselekedeteit, érdeklődésének, részvételének segítő szándékának úgyszólván egyetlen tárgyát. Alig érdekli őt a táj, a környezet. Izig-vérig realista szemléletű műveiben az embert körülvevő tárgyak, a „rekvizitumok” csak annyiban szerepelnek, amennyiben azokkal véleményét tudja nyilvánítani, s azok az esztétikai hatáson túl a szemléletformálást is szolgálják. Méltatói elismeréssel írnak a litográfia újjáélesztésében vitt szerepéről. Számos főműve, mint pl. a „Vadászlakoma”, a „Niké” vagy a „Pásztor és bárány” készült ezzel a technikával. Miskolcon bemutatott kiállításának egyharmada is kőrajz. A második harmadot az ofset lapok tették ki és majdnem ugyanennyi volt a tussal készült, 30 x 40 cm körüli, tehát nagyméretű rajzainak száma. Valamennyi művét a vonal élte, szinte virtuóza a rajznak, s ez leglényegesebb eleme művészetének. Amikor tehát egy évtizeddel ezelőtt ezt írta: „A rajzolás nálam csak forma, egy a más munkaformák közt”, ezt a gondolatát imponáló szerénysége mellett művészi alázata jelének is kell tekintenünk.

„Egy ilyen rajzoló munka mögött, mint az enyém, mindig is ott van lappangó célképzetként, hogy hatni akar, meg akarja győzni az embereket, bár rajzolás közben ez a hatás nem nagyon érdekelt”, így nyilatkozott Rozgonyi Ivánnak legutóbb vele készült interjúja alkalmával, melyet a MŰVÉSZET 1980. évi júniusi száma közölt. Ez a cikk végigvezet egész életútján, küzdelmein, olvashatunk műveinek fogadtatásáról, tanulmányokról, a művész szilárd és következetes marxista világlátásának, őszinte szavaiból megismerhetjük

Bálványos Huba művészetének gyökereit, alkotó módszerét, rokonszenves emberségét. A művészeti lap említett cikkére olvasóink figyelmét azzal hívjuk fel, hogy ebben az Írásban a művész munkásságára vonatkozó legfrisebb, további információk találhatóak.

Lapunk egyik alapítója és nagyérdemű első szerkesztője, Galambos Ferenc a MŰVÉSZET 1966. évi 10. számában az első méltatók között foglalkozott a fiatal Bálványos Huba művészetével.. Ebben néhány elismerő szót ír kisgrafikáiról is, melyek azonban az utóbbi évtizedben teljesen kimaradtak a művész alkotásai közül. Bálványos Huba nem rejt véka alá véleményét, amikor ez irányú, nem kellemes tapasztalatairól beszél. Stettner Béla szíves meghívása alapján ugyanis résztvett a KBK néhány összejövételén. Ezt követően a gyűjtők több küldeményben ex libris-csereanyaggal árasztották el. A kapott anyag színvonala azonban siralmas volt, s ezekkel sem együtt-szerepelni, sem versenyre kelni nem kívánt.

Dr Semsey Andor európai hírű kisgrafikai gyűjteményében Bálványos Hubának mintegy 10 lapja szerepel, valamennyi igen jó művészi színvonalat képvisel s e fiatalkori lapokat alkotójuk ma is magáénak vallhatja. A jó előzmények után pedig a közönség, a kisgrafika igényes barátai, joggal várhatják a folytatást.

Napjaink grafikájában igen gyakran találkozunk érthetetlen, elidegenedettséget sugalló, a rendet fumigáló s a civilizáció szeméjtét fetisizáló alkotásokkal. Bálványos Huba nem követi e hamis prófétákat s élményanyagát sem külföldi, képes művészeti lapokból, hanem az emberiség kutúrájának emlékeiből, a magyar valóságból és saját emberségéből meríti. Ezért rokonszenvesek sokunk számára alkotásai.

A Rajk László-utcai műteremben nála tett látogatásunk ünnep volt a szemnek, ahogyan Cézanne értékelte a jó művészettel való találkozást. A bennünket vendégül látó Bálványos Hubának művei megérdemelt sikerét kívánjuk abban a reményben, hogy újabb alkotásai között egyszer talán majd olyan kisgrafikák is találtnak, melyeket ő maga is kedvvel alkot és vállal és amelyeket a KISGRAFIKA szerkesztőbizottsága is örömmel fogad.

Dr. Soós Imre

CSEH GUSZTÁV

„PANTHEONJA” ÉS EX LIBRISEI

A Kísgrafika 1981/1. számában Lakatos László már hírt adott Cseh Gusztávnak a kolozsvári Korunk Galériában 1981. január 17-én megnyílt „Pantheon” c. kiállításáról. Az itt kiállított „hatvan főembert” („akik a mi Pátriánkban születtek, éltek vagy tértek örök nyugalomra és az igazság oltalmazásában, különféle szép dolgok alkotásában jóemlékezetüket fennhagyták”) ábrázoló kisméretű rézkarcsorozat azóta Erdély több városát is megjárta, hozzánk is elkerült, először a szombathelyi megyei könyvtár mutatta be ez év január-februárjában és tervbe van véve budapesti bemutatása is. Megszületéséről a művész, Murádin Jenővel folytatott beszélgetése során, így vall: „A fiamnak akartam maradandó ajándékot adni. Az első levonatókat könyvvé alakítottam: „Készült egyetlen példányban Áron fiamnak emlékeztetőül” dedikációval. E sorozat veretes címét Benkő Samunak köszönheti”.

Bár Cseh Gusztáv Kolozsvárott született 1934 július 13-án, szülőföldjének a háromszéki Csernátont vallja. Ezért szerepelnek a Pantheon első lapjai között Háromszék nagy alakjai: Bod Péter, Dózsa György, Gábor Áron. Olvasmányai sugalmazására a sorozat egyre bővült. Igyekezett a leghitelesebb ábrázolásokat felhasználni és azokat rézkarcba hűen átültetni, átmásolni. Cseh Gusztáv őszintén vállalja ezt a meghatározást munkájára; számos képes ábrázolás átvétele, átkomponálása eredményeképpen sikerült egy egységes, a művész jellegzetes grafikus stílusának jegyeit magán viselő sorozatot alkotni. Az ábrázolt személyek nagy része az egyetemes magyarság kultúrájának kiemelkedő alakja, de vannak olyanok is, akiknek neve csak a szűkebb pátriában cseng ismerősen. A sort Gellért püspök indítja és Kós Károly zárja le. Mindnyájunk értékei e nevek, hiszen főként a három részre szakadt Magyarország idején Erdély volt a magyar szellemiség őrzője.

Cseh Gustáv grafikusművészetének egy erdélyi méltatója (Borghida István) kiemeli a kettősségek, szélsőséges ellentmondások folytonos rendeződéséből, összehangolódásából körvonalazódó egyéniségét, művészi magatartását. „Játékos humor, szertelenség a magánélet mindennapjaiban, elmélyülés, koncentráció az alkotás óráiban”.

„A tárgyak életre keltésének sejtelmét sugallják jelképei, hasonlatok vagy ellentétek útján: a vén, korhadt kérgű fa a padon ülő roskatag férfival rokonul; a mértani idomok szigorú rendje még nyilvánvalóbbá teszi az emberi élet nosztalgikus kiszakadni vágyását az anyag és a fizikai törvények világából. A végtelen térbe kívánczóság és a tehetetlenség, az örökkévalóság vágya és a véges élet ellentmondása, az ébredés, a reggel meginduló műhelyének eltárgyasodott poézise — ezek Cseh Gusztáv „jelképei”, átszellemítései — a grafika legnemesebb nyelvén. „Vonallal mindent ki lehet fejezni, még a párat is” hirdette Ingres. Cseh Gusztávnál ez a tiszta vonal a metafora kibontásának, a metafora pedig a világ értelmezésének grafikai lehetősége”. Lenyűgöző biztonsággal húzott vonalai, vonalhálói a reneszánsz kori rézmetszők szabatoságát idézik. Korai munkái között magasnyomású technikák is szerepelnek, de a számára legmegfelelőbb technikát a rézkarcban találta meg. Ennek vonalai, tollrajzainak duktusához legközelebb állva adják meg számára a lehetőséget, hogy gondolatait a grafika nyelvén tolmácsolhassa.

Cseh Gusztávot a magyar kisgrafikabarátok főleg ex librisein keresztül ismerték és szerették meg. Szívesen fordul a múlt felé: Szilágyi Péter és Passuth László ex librisein népvándorláskori ötvöstárgyakat ábrázol, Zágoni Jenő könyvjegyén egy humanista tudós merül el kódexének olvasásába, Szanka Rózsa könyvjegyének légies, szinte súlytalan vonalakkal megjelenített nőalakja antik környezetben tartja a föld gömböt.

Cseh Gusztáv

1897·TAMÁSI ÁRON·1966

A régi tipografusok szép dlsze, a „nyomdai cifra” is felkelti érdeklődését (a Pantheon archaizáló címlapja is ezt jelzi), ilyen elemekből karcolja Sós Irén ex librisének keretét, visszaadva a régi szedések jellemzően bájos szabálytalanságát, ami a térzők el-elcsúszásából adódik. Majd a székely népmesék nyújtanak témát, majd a mithológia. Áron fia könyvjegyén a zodiakust ábrázolja. Képgrafikáinak gyakori szürrealizmusa könyvjegyein is megjelenik. Pittmannék emberdarálójá mellett vígasztalásul ott van a rózsza is. Meghök-kentő ötlet Szilágyi Júlia könyvjegye, amelyen üvegágó gyémánt vág nyílást egy emberi főben. Erdély kisgrafikaművészetében Cseh Gusztáv hangja egyéni, rokonszenves és senki mással össze nem téveszthető. Munkássága igazolja, hogy az igazi művésznél nem lehet éles határt húzni a kisgrafika (főleg ex libris) és a képgrafika között: ugyanabból a forrásból táplálkoznak, egyforma igényességgel lépnek fel, de a könyvjegyművészetnél még egy tényező szerepel, a tulajdonos személye és ez adhat olyan tartalmi többletet, ami az ex libris-művészetet évszázadok óta élteti (bár időről-időre olvashatunk az ex libris „haldoklásáról”, „divatból való kimenéséről” . . .).

Végezetül álljon itt néhány lexikális adat. Cseh Gusztáv művészeti tanulmányait a kolozsvári „Ion Andreescu” Képzőművészeti Főiskolán végezte 1960-ban. Jelenleg a Dolgozó Nő című folyóirat művészeti szerkesztője. 1960 óta részt vesz valamennyi romániai grafikai kiállításon, így a Bukaresti Országos Grafikai Tárlaton is. A kolozsvári Korunk Galéria a már említett Pantheon-kiállításon kívül 1975-ben is rendezett grafikáiból kiállítást. Az ismertető írások Szilágyi Júlia, illetve Benkő Samu tollából származnak.

Semsey Andor

PANTHEON
vagy
KÉPES CSARNOKA
HATVAN
FŐEMBER

nek, akik a mi
PÁTRIÁNKBAN
születtek, éltek
vagy tértek örök nyugalomra
és
az igazság oltalmazásában,
különféle szép dolgok
alkotásában

JÓEMLÉKEZETÜKET
FENNHAGYTÁK

Histórius könyvekből egybeszedegette
és régi ábrázolásokról szép hasonlatossággal
rézre karcolta

CSEH GUSZTÁV

kolozsvári

képiró

az

MCMLXVII - MCMLXXX.

észteadókhen

KISGRAFIKA
KIÁLLÍTÁS

A BERZSENYI DÁNIEL MEGYEI KÖNYVTÁRBAN

CSEH Gusztáv
szombathelyi
kiállításának meghívója

Megtekinthető: 1982. január 27-től február 27-ig

Plüger Sándor

PLUGOR Sándor horgánymetszete X5

PLUGOR SÁNDOR

„Rugalmas műfaj a kisgrafika és tág eszközei és tematikája az egyetemességig bővíthetők és bővítenedők, hiszen hozzájárulást jelent az ismeretszerzéshez, a gyönyörködéshez, a gondolat és a jövő korátlan látóhatárához” írja Losonci Miklós (Ceglédi Ősz ,81). Ez az állítás Plugor Sándor ex librisein is végigkísérhető. Ezeket „lírai” miniatűröknek is tekinthetjük, annyira őszintén és mélyről fakadóan tolmácsolják a mindenkori művészi mondanivalót — filozófiai mélységeket érintve. „Az örök lényegét” keresi, a lényegét, „amely úgy tetszik, nem más, mint a dolgok örök ritmusa” (Szilágyi Domokos).

A művészetek örök témája, az anyaság több lapján megismétlődik — az anya mindig mint kozmikus, megtartó erő a világmindenségben. Dr. Pachota Gyula nevére készült könyvjegye talán a legszebb ebben a sorban. A „történés” helye itt szentély — világtól elzárt és abba mégis beleolvadó térmolekula. A gótikus ablakba helyezett kereszt hangsúlyozott rajza erre utal, ám a mellette álló tigrisnyelv — a gót ablak adekvát díszje — jelzi, hogy elsősorban világi élet színhelyét látjuk, s ugyanakkor figyelmeztet a határokra is a tér és az idő végtelenjében. A gótika, mint a fennköltség szimbóluma a trónszerű székben folytatódik, a vonalak hideg büszkeségét azonban megtöri a reádobott, lazán omló ruha. Ahogy a legtöbb lapon, a háttér ezen is a csillagos, holdas ég biztosítja, egyetemessé tágítva így az anyai boldogságot. A galamb ősidők jelképe — a kozmikus keretben a legbensőségesebb pillanatok „élő” tanújaként — a mindent betöltő béke szóvivője. Ennek a békességnek a nyugodt lüktetése érezhető a madonna-szelíd anya finom metszésű arcán, gyöngéd mozdulatán. A kép harmóniája tökéletes, biblikus hangulata olyan megkapó, hogy középkori zsoltárok dallama kel életre bennük.

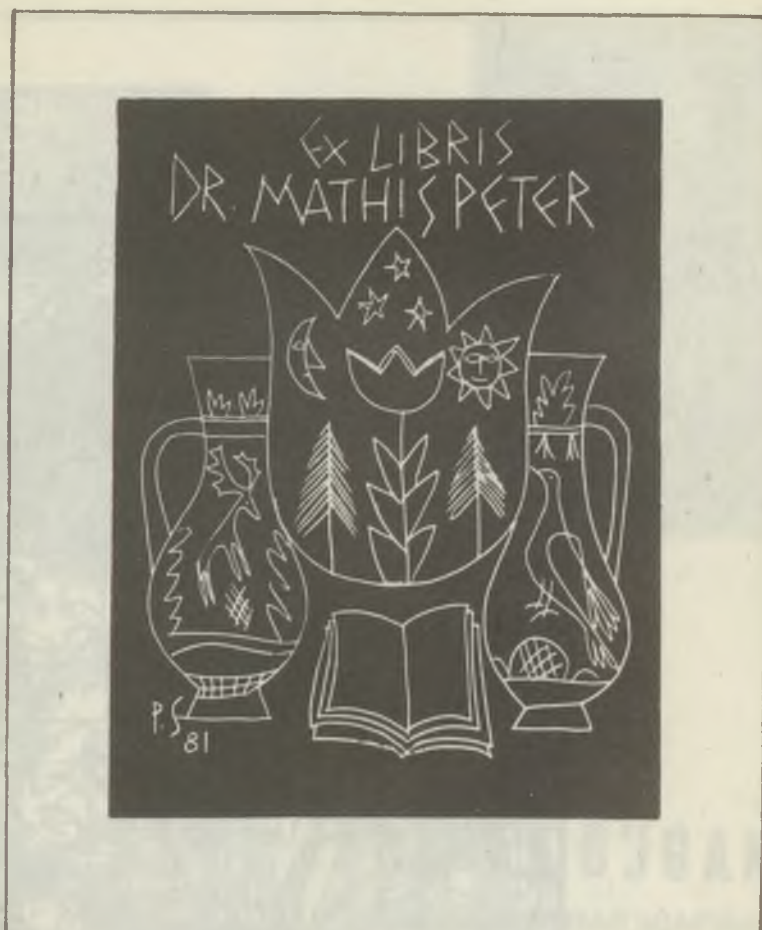

Szimbólumainak másik csoportjába a lovak tartoznak, közvetítve azt az örök nosztalgiát – vagy annak görcsbe merevülését, amely áthatja a ma emberét, aki egyre biztonságosabban s egyre idegenebbül mozog az agyonmechanizált világban. Ide sorolható egy nagyon szép munka: Várdy Béla ex librise, amely Sárkányölő Szent Györgyöt ábrázolja. A görög mitológia, a magyar népmese-, hit- és mondavilág alakjainak és motívumainak felidézése, a történelem tanúiként az oszloptorzóknak a kis keretbe való beépítése: a csillagok, a Hold, a Nap – jelezvén, hogy P.S. gondja, érzése nem alkalmi, hanem általános érvényű – a művészi üzenet így ágyazódik bele az idő folyamatosságába.

Róth István és dr. Virágh Zoltán könyvjegyei Plugor öregjeinek sorát gazdagítják. Önkéntelenül Szilágyi Domokos szavaira kell gondolnunk ezek láttán: „Mi örömet tartogat még a földi élet?”

Valóságos képes életregény a Pusztinai Erős Péternek készült ex libris. A két elkínzott tehén előbb buk-dácsoló mezítlábas, pendelyes legényke és az eke nyomán ballagó, megtört alakú öreg rajza nemcsak egy gyermekkorról, hanem nemzedékek nehéz sorsáról árulkodik.

Gyermek- és asszonyalakjai külön-külön is előfordulnak lapjain. A gyerek a lét folytonosságának, a békének biztosítéka. *Dr. Nagy Lajos* könyve mint templomajtó zárja a hegyek-fenyők határolta vízpartot, intimitást kölcsönözve ezáltal a képnek, miközben a kigyószelídítő női akt – sok erotikával – valami

időtlen líraiságot sugároz. Asszonyai ugyanis nemcsak anyák, hanem a költészet, a szerelem, a termékenység hordozói — érzékiség árad belőlük és egyfajta határozott bizonyosság: ők az összefogó erő és a világ egészével való szembeállást, a szépség oltalmát ígérik.

★★★

Plugor Sándor a háromszéki Kökösen született 1940-ben. A nemrég tragikusan elhunyt Nagy Pál fedezte fel tehetségét, így került 14 évesen a marosvásárhelyi képzőművészeti iskolába, majd 1958-ban beiratkozott a kolozsvári Képzőművészeti Főiskolára, Miklóssy Gábor keze alá. 1961-től illusztrál az Utunk-nak, 1962-től kiadóknak is. Első egyéni kiállítását a kolozsvári Mátyás-házban rendezte főiskolás korában, egész sor díj, érem van már ekkor a tarsolyában. Előbb Brassóban, majd Szentgyörgyön telepedik le. A megyei képzőművészeti világ „feje”. Rendszeresen kiállt, minden országos és helyi tárlaton szerepel, külföldön Szabadkán és Zentán, valamint Hajdúböszörményben, Debrecenben és Tokajban is bemutatta munkáit. Hatásos olajfestményei is vannak. Felesége is tehetséges festő. Két gyermekük van.

Turoczy Rozália
(Sepsiszentgyörgy, Románia)

Zdenek BUGAN fametszete X2

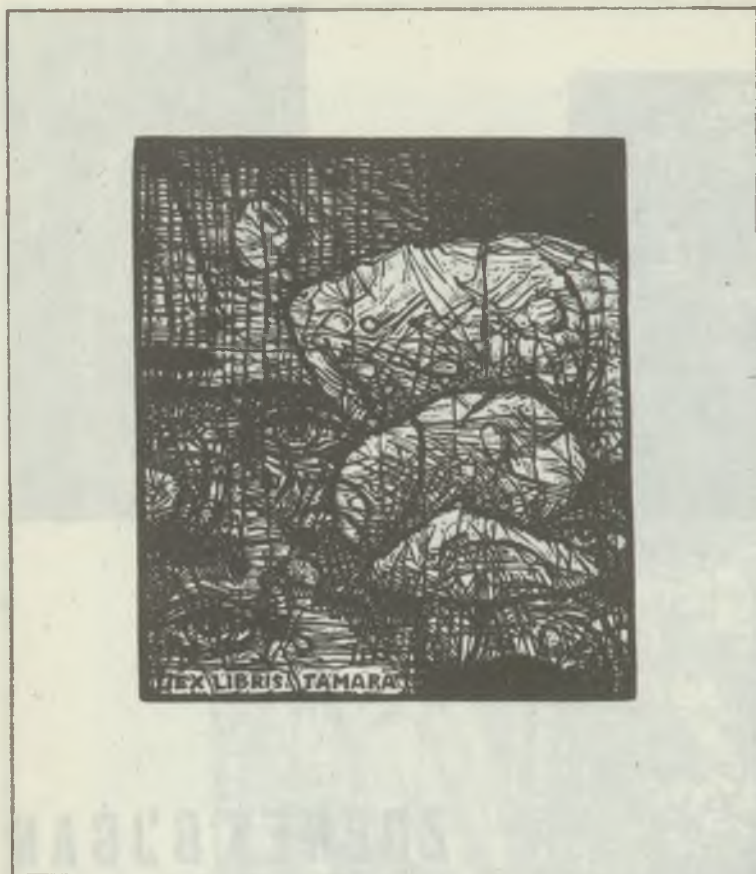
ZDENĚK BUGÁN

SZLOVÁK MŰKEDVELŐ GRAFIKUS

Megtisztelő feladat számomra, hogy a KISGRAFIKA Lapjain a kisgrafika magyar barátainak bemutatgatom a mai szlovák amatőr grafikusok közül **ZDENĚK BUGÁNT**. (Nevének kiejtése: Bugány.) 1957. április 24-én született a Zsolna melletti Cadcán. A kilencosztályos általános iskola elvégzése után a besztercebányai egészségügyi szakközépiskola tanulója lett. Felsőfokú tanulmányait 1976 és 1981 között végezte kitűnő eredménnyel a pozsonyi Komenský egyetem gyógyszerészeti fakultásán. Ezután rövid ideig dolgozott a Gyógyszerkutató intézetben, majd a múlt ősszel bevonult tényleges katonai szolgálatának teljesítésére.

Bár szakmája távol áll a grafikától, veleszületett tehetsége, a szlovák népnek a szép iránt megnyilvánuló szeretete olyan alkotásokra ösztönözte őt, melyek révén a szlovák grafikusok között kimagasló helyet vívott ki magának. Eddigi munkái, melyek között szabad grafikai lapokat és kisgrafikákat, főként ex libriseket találunk, magas művészi színvonalról tanuskodnak és jogosan vetekednek a hivatásos művészek alkotásaival.

Első ex librisét 1976-ban metszette linóba. Azóta többféle technikával sikerrel próbálkozott. Később kedvelt technikája a rézkarc lett, ezeket az alkotásokat azonban nem könnyű a KISGRAFIKA lapjain bemutatni, pedig nemes tartalmuk és a kivitelezés művészi színvonala miatt ezek a közlésre ugyancsak érdemek lennének. Ex librisein különböző gondolatok kifejezésére törekszik, melyeket nemcsak a karcművészet nyelvén mondja el, hanem egy-egy jól választott jelmonddal, címmel is érthetőbbé tesz. Az utóbbi időben készített rézkarc-ex librisei közül négyet, mint jellemző példát, az alábbiakban fogok elemezni.

Az első ismertetett ex librist M. FIGULI nemzeti írónőnk részére készítette. E lap jelmondata: „A csillagok éppúgy hálnak meg, mint a rózsák”. A metszet előterében dombos vidék látható, magányos fával és lehullott rózsával. A lap közepén szépséges, szétbontott hajú női arc rajzolódik ki az égre. Fent az ég csillagokkal van telehintve. A második ex libris címe: „A város kísértete”. Sziklákra épült város épületei fölött tekint ránk a város réme. A harmadik lap „Szent Iván éjjelét” ábrázolja. Ősi szokás szerint ezen az éjszakan nagy tüzet gyújtanak. A lapon a hegyormon régi vár romjai láthatók. Az ismertetett három ex librise a bulgáriai Kazanlik város nemzetközi ex libris kiállításán a bolgár képzőművészek egyesületének díját nyerte el. A negyedik alkotás „Az északak királynője” címet viseli. A gondolat művészi kifejezését szimbolikus rózsáábrázolással érte el. ZDENEK BUGAN egyéni hangvételű műveiben gondolatainak elmélyítésén, fantáziájának gazdagításán fáradozik. Linómetszet ex librisein ugyanilyen jelszavak tartalmi megjelenítésére törekszik vonalak, pontok, arcok segítségével.

Szülőföldjén, Pozsonyban, 1980-ban nagy közönségsikerrel mutatták be munkáit a „Fiatalkok galériájában”. Műveiből egyéni kiállítást rendeztek Hradec Kralovében és Ostravában.

Külföldi kiállításokon Magyarországon (Pécs, Szeged), a már említett bulgáriai Kazanlikban, a belgiumi St. Niklaasban, Cottbusban (NDK) és a 17. nemzetközi ex libris kongresszus alkalmával Linzben szerepeltek alkotásai. Ezek a kiállítások magas színvonalat képviselő grafikáit díjjal tüntették ki. Ex libriseinek száma meghaladja a 100-at.

Befejezésül még annyit, hogy nagy örömmel és figyelemmel kísérjük ZDENEK BUGAN alkotói útját, aki től a szlovák gyűjtők még sok sikeres megnyilatkozást várnak.

KAROL IZAKOVIC

A TARTUI EGYETEM KÖNYVTÁRÁNAK EX LIBRISEI

Tudományos könyvtárak sokszor valóságos kincsesbányát jelentenek az ex libris-barátok számára, ezt már régen tudjuk. De ritkán történik meg, hogy a könyvtárak a birtokukban levő fontosabb ex librisekről hírt is adjanak. E tekintetben a Szovjet-Észtország déli részén fekvő Tartu viszonylag fiatal egyetemi könyvtára, a Bibliotheca Universitatis Tartuensis példát mutat. Az 1802-ben alapított tartui (régí német nevén Dorpat) egyetemi könyvtár első igazgatójának, Karl Morgensternnek (1770–1852) kiterjedt levelezése következtében hamarosan ismert lett. Elhelyezésére a gótikus dómtemplom romjait használta fel J.W.Krause az 1804–1807 években. Külsőleg idegenül hat, de az ezekben a helyiségekben studiumaim alapján, amikor ott Észtország művészettörténetét tanulmányoztam. A könyvtáráépület új, nagyvonalúan tervezett része korszerű környezetet nyújt úgy a munkatársak, mint a látogatók kutatási munkájához. Olyan könyvtár ez, amely ismételtan tanujelét adja életrealitásának. A könyvtár átfogó publikációs tevékenységében szerepel egy sorozat „Ex librisek a tartui áll. egyetem tudományos könyvtárában” címmel, amely eddig 3 füzetet jelentetett meg. Az első füzet híres egyetemek és neves személyek 30 ex librisét mutatja be. Észtország, Kurland és Livland kultúrtörténeti kutatásához értékes adatokat nyújtanak ezek a grafikák. Pár nevet emelek ki az egykori tulajdonosok közül: Joachim von zu Windhag 6000 kötetes könyvtára 1787-ben a bécsi egyetemi könyvtárhoz került. Pierre Daniel Huet, XV. Lajos egykori nevelője 8000 kötetét a párisi Nemzeti Könyvtár szerezte meg. Christian Gottlieb Jöcher a ma is forrásértékű Allgemeiner Gelehrtenlexikont adta ki 1750-51-ben. Napoleon egy super ex librisel ellátott könyve valószínűleg az 1812. évi visszavonulás során került ide. Szerepel August Kotzebue drámaíró is, aki 1784-ben az első tallini (Reval) színházat alapította.

Vibe TOLLI rézkarca
magasnyomással C3

A sorozat 2. füzeté *Udo IVASK* (1878–1922) észt bibliográfus ex libris-munkásságát mutatja be és az 1920-tól a tartui könyvtárban működött tudósnek állít emléket. A 3. füzet közelebbről fogja érdekelni a Kisgrafika olvasóit, itt azokat a könyvjegyeket mutatják be, amelyek az 1970–1976 években készültek az egyetemi könyvtár részére. Első helyen a nemzetközileg ismert *Vibe TOLLI* (sz. 1928) nevét említjük. Ha rézkarcot készített, ezek dekoratív formanyelven tudósítanak az egyetem múltjáról. Több lemezéről levonat is készült. *Kalja POLLU* (sz. 1934) két historizáló foltmaratásával az első tartui egyetem Gusztáv Adolf által történt alapítására és Morgenstern igazgatóra utal. Nem szerepel a katalógusban a művész 1977-ben készült lapja, amely az egyetemi könyvtár 175 éves jubileumára készült, gótikus kórust és olvasótermet ábrázol, egyike a könyvtár legszebb ex libriseinek. Egy másik lapján baglyok és az elmúlásra emlékeztető órainga szerepelnek. *Villu TOOTS* (sz. 1916) betűművészetét két vaknyomásos lap dicséri. Egy klisé-rajzán régi kép- és tollmotívumokat egyesít. *Vello VINN* (sz. 1949) angol filozófiát tanult a tartui egyetemen, így jó kapcsolata volt a könyvtárral. Rézkarca két felnyitott könyvet ábrázol, amelyek a tudomány kertjét védik. Endel *VALK-FALK* (sz. 1932) tusrajza a füzet címlapján is látható. Nem közöl képet a füzet *Enno COTSRING* (sz. 1940) rézkarcáról, amelyen az első rektor, *G.F.Parrot* és Morgenstern képe között egy olvasó kislányt ábrázol.

Aki felkeresi a látnivalókban gazdag Tartu városát és felsétál a Dómhegyre, ne mulassza el az egyetemi könyvtárat felkeresni. Ha a könyvtár vezetőségénél mint az ex libris-barát jelentkezik, ott-tartózkodása feltétlenül gyümölcsöző lesz.

Gerd Fiedler (Leipzig)
(Ford.: Szerkesztő)

Perei Z
1981

GRAFIKAI GYŰJTEMÉNY A JÁSZBERÉNYI KÖNYVTÁRBAN

A jászberényi könyvtár ismeretterjesztő eszköztára — amely folyóiratunk e számában bemutatott városi propagandistaklubnak is helyiségül szolgál — egyéb dokumentumok mellett grafikai gyűjteménnyel is rendelkezik. E különgyűjteménybe elsősorban sokszorosítható eljárással (fametszet, rézkarc, linóleummetset stb.) készült alkotások nyernek elhelyezést.

Az első pillanatban talán szokatlannak tűnik az eredeti műalkotások jelenléte és rendszeres gyarapítása egy, a szó szoros értelmében az ismeretterjesztő és propagandatevékenység „eszközeit” felsorakoztató gyűjteményben. Pedig a könnyen sokszorosítható, éppen ezért viszonylag olcsó és a közönség szélesebb rétegei számára hozzáférhető műalkotásokat már szinte megszületésük pillanatában felhasználták a propaganda céljaira. A fametszet európai térhódítását követően a XV. században jelent meg számos kiadásban a Biblia Pauperum (Szegények Bibliája), amely fametszetes illusztrációkkal magyarázta az olvasni nem tudók számára az ó- és újtestamentumban leírt történeteket. De elég talán Frans Masereel fametszeteire vagy Uitz Bélának az angol takácsforradalmat ábrázoló General Ludd című sorozatára, Derkovits Gyula Dózsa-metszeteire utalnunk, hogy a sokszorosítható grafika mindenkor betöltött agitatív lehetőségeire felhívjuk a figyelmet.

Közvetlenül ezt a feladatot szolgálják ma is a Képcsarnok Vállalat kiadásában megjelenő tematikus rézkarcsorozatok: A KMP megalakulása, 150 éve született Petőfi Sándor, Uj Március, A hazáért és a szabadságért, A Nagy Októberi Szocialista Forradalom 60. évfordulójára, V. I. Lenin stb. E kész kamarakiállításokat különböző évfordulók kapcsán mutatjuk be intézményekben, üzemekben. Hasonló célt szolgálnak a történelmi eseményekhez kevésbé kötődő egyéb sorozatok is (pl. Képek hazánk műemlékeiről, Nagy magyar orvosok, Zeneszerzők stb.). Mindezek bemutatására, vándoroltatására számos olyan alkalom (Műemléki és honismereti hónap, Zenei Világnap stb.) kínálkozik, amely szinte kívánatossá teszi a propaganda egészében sajátos szint jelentő képzőművészeti alkotások bemutatását.

PEREI Zoltán fametszete X1

Gyűjteményünk részére ezért vásároljuk meg az újabb (pl. az 50 példányban kiadott új Bartók-mappából egy szintén itt található) vagy régebbi sorozatokat. A régi anyagot elsősorban antikváriumok közvetítésével sikerül megszerezni. Így jutottunk hozzá olyan ritkaságokhoz, mint Gara Arnold költő portréit és versillusztrációit tartalmazó Magyar parnasszus című sorozata vagy Barta Ernőnek a második világháború viharait szimbolikusan megjelenítő Haláltánc című litográfiai sorozata. Csupán érdekességként említjük meg, hogy birtokunkban van a *Propagandista* 1980. évi 6. számában bemutatott Varsányi Pál grafikusművész 1933-ban készült antifasiszta sorozatának egyik eredeti példánya is. (A metszeteket a művésznak a Nemzeti Galériában rendezett gyűjteményes kiállításával egyidőben mutattuk be a propagandistaklubban.) A gyűjteményben található mintegy 400 képgrafika jelentős részét egyébként a sorozathoz nem tartozó egyedi lapok alkotják. Ezek gyarapítása közben elsősorban arra törekszünk, hogy a mai magyar grafikusművészetet reprezentáló, időálló, sokoldalú gyűjteményt alakítsunk ki. Így Banga Ferenctől Würtz Ádámig szinte minden ismertebb alkotó (köztük Amerigo Tot és Szalay Lajos is) egy-két lappal képviselve van a gyűjteményben. A képek bemutatására sokféle alkalmat teremtünk. Egyrészt kamarakiállításokat válogatunk belőlük, másrészt különböző intézmények előtereiben mutatjuk be azokat. „A hónap grafikája” címmel. Az utóbbi esetben a képek mellé szöveges műelemzést is elhelyezünk. Egyébként a képek kölcsönözhetők, lakásokba, hivatalokba is, a kölcsönzési idő két hónapig tart, de meg lehet hosszabbítani. A művészeti ismeretterjesztő munkát és a képek értelmezését, befogadását segíti elő a kiállítási katalógus- és a grafikai vonatkozású lapkivágot-gyűjteményünk.

A képgrafikák mellett mintegy 2000 ex libris, kisgrafika is található még gyűjteményünkben. Ezeket mintegy 10 éve gyűjti a könyvtár, amely maga is tagja a gyűjtők országos szervezetének, a Kisgrafika Barátok Körének. A könyvtől, művelődéstől elválaszthatatlan ex librisek sajátos művészi kifejezőmódja, tematikus

• SZÉCSI ANDRÁS

EX LIBRIS

*** B2**

J. GUTENBERG

A 27. oldalon
KARANCSI Sándor linó- X3 és
FERY Antal fametszete X2

DISKAY Lenke fametszete X1

változatossága szintén sokoldalú ismeretterjesztési lehetőséget kínál. Az első (zenei tárgyú) kisgrafikai kiállításunkat 1972-ben rendeztük meg a Székely Mihály Zenei Napok idején. Ezt követően mintegy 40 ilyen kiállítást szerveztünk a legkülönbözőbb alkalmakra. Számos alkotóművész — azonosulva e nyilvános grafikai gyűjtemény céljaival — kiállított grafikáit a könyvtárnak ajándékozta. Az így összeállított anyagokat — Béke és barátság az ex libriseken, Család a kisgrafikákon, Ady-lapok, Írók, költők a kisgrafikákon stb. — bármikor tudjuk kölcsönözni, bemutatni. Szükség szerint a gyűjteményből újabb és újabb kiállításokat állítunk össze. Pl. az elmúlt évben Jászberényben volt a Mezőgazdasági Könyvhónap megyei megnyitója, s a kapcsolódó szakmai előadások a szőlőtermelésről szóltak: a tanácskozás színhelyén „A szőlő és a bor a kisgrafikákon” címmel reprezentatív kiállítást mutattunk be.

A Szovetunió gyűjtőivel, grafikusművészeivel kialakult jó kapcsolat eredményeként számos tárlaton népszerűsítettük a szovjet ex libris művészet újab alkotásait. Egyéni kiállítások (Jevgenyij Goljakovszkij, Anatolij Kalasnyikov, German Ratner stb.) mellett több tematikus tárlaton mutattuk be a könyvszerető szovjet ember világát megjelenítő kisgrafikákat. E baráti kapcsolat jeleként a szovjet művészek jó néhány ex librist is készítettek a könyvtár részére.

Mivel Szolnok megye az Észti SZSZK-val alakított ki testvéri kapcsolatot, különös gondot fordítunk a modern észti kisgrafikák gyűjtésére és bemutatására. E bemutatók általában ismeretterjesztő rendezvényekhez, baráti találkozókhoz, nemzetközi ünnepekhez kötődve kerülnek megrendezésre. E munkában szívesen működnek közre az MSZBT megyei tagcsoportjai. Kiállításokon természetesen sort kerítünk a szovjet-észti irodalom népszerűsítésére, bemutatására is. Az MSZBT jászberényi hűtőgépgyári tagcsoportja támogatásával ezért is jelentettük meg a magyarul megjelent észti irodalom ajánló bibliográfiáját. (S azt talán meg sem kell említenünk, hogy a kiadvány illusztrációit eredeti észti ex librisekből állítottuk össze.) Gyűjtő-, kiállítótevékenységünkéről egyébként általában is elmondhatjuk, hogy sokoldalú propagandával kísérjük. A kiállításokhoz katalógusokat, tájékoztatókat jelentetünk meg, ismertetjük azokat a megyei napilapban, folyóiratokban. Mindez hozzájárul ahhoz, hogy különböző intézmények vállalatok egyre gyakrabban kéri fel a könyvtárat egy-egy kiállítás szervezésére. Amikor ezeket az igényeket próbáljuk kielégíteni vagy felkelteni, akkor mindig az a meggyőződés vezet bennünket, hogy a való világ művészi visszatükröződése s annak bemutatása nélkül nem lehet teljes az az ismeretterjesztő, közéleti tevékenység, amelyet a könyvtár és a propagandistaklub munkájában szeretnénk megvalósítani.

(Az írás először a Propagandista 1981/6 számában jelent meg.)

Arató Antal

ELEKES VENCEL (1917–1981)

1981 végén szomorú hír érkezett Erdélyből, Gyergyószentmiklósról. A városban lakó Elekes család gyászjelentése tudatta a barátokkal és ismerősökkel, hogy Elekes Vencel nyugdíjas tisztviselő, műgyűjtő életének 64. évében 1981. október 2-án „rövid, de türelemmel viselt szenvedés után, szülőföldjének forró szeretetével szívében elhunyt”.

„Ha lenne olyan szellemi világháború, melynek célja a lelkek jobbítása, rája bíznom a hadvezetést”. Így jellemezte Elekes Vencelt az „Előre” című erdélyi lap 1979. évi egyik számának cikkírója, Bodor Pál. Az értékeléssel mindnyájan egyetértünk, kik vele a művészet iránti rajongása révén kapcsolatba kerültünk. Vencel barátunk rendelkezett mindazokkal a „hadvezéri” képességekkel, melyek őt a jó ügyért vívott harcra felvértezték. Széleskörű érdeklődése, intelligenciája, jó gyűjtői ízlése és nem utolsósorban anyagi áldozatvállalása révén kép-, szobor- és grafikai gyűjteménye aránylag rövid idő alatt mennyiségben és művészi színvonalban egyaránt előkelő helyet vívott ki magának a két baráti szocialista ország magángyűjteményei között.

Kincseit nem a maga számára tartogatta. Gyergyószentmiklóson Bucsín utcai lakása nyitva állt minden érdeklődő számára. A képekkel teli lakásban hosszú nádpálcával mutatta fáradtságot nem ismerve az érdeklődőknek gyűjteményét. E sorok írója legutóbb egy Ikarusz autóbusz utas-seregével élvezte végig a házigazda tárlatvezetését. Képeit gyakran engedte át kiállításokra s talán nem túlzás azt állítani, hogy nem egy székely faluban az első képkiallítást az Elekes-gyűjtemény darabjaiból rendezték meg.

Tizenhét esztendő volt, amikor a székelyudvarhelyi gimnáziumban rajztanára egy pasztellképpel ajándékozta meg. Ez az esemény és méginkább tanárának jó példája indította őt a művészet megismerése és a műgyűjtés felé.

KARANCSI Sándor linómetszete X3

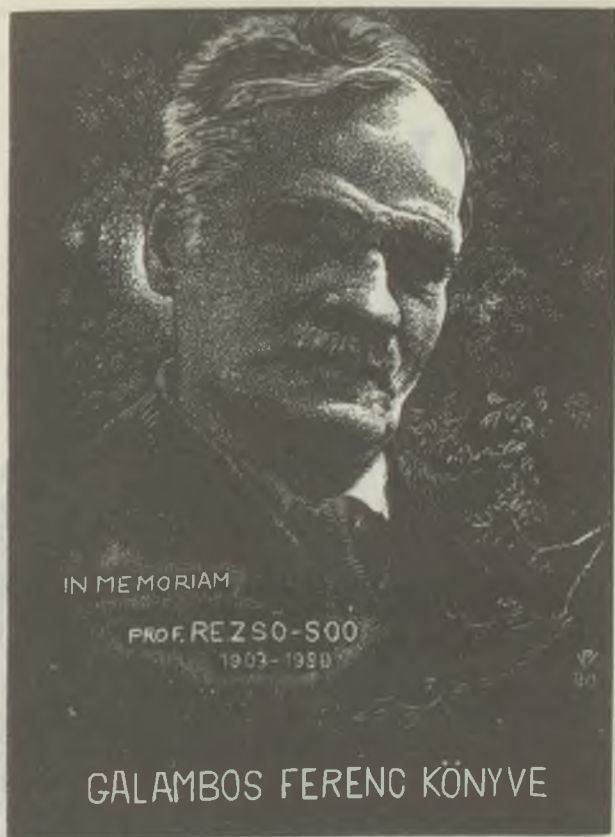
A kisgrafikával való találkozását lapunk 1976/2–3. számában írta meg. Ebben a talpraesett beszámolóban elmondja, hogy 1972-ben járt először a Fészek-ben a KBK összegyűjtésén. Itt több művészt, sok kiváló gyűjtőt ismert meg, akikkel ezután kapcsolatát haláláig fenntartotta. Két hónappal halála előtt, e sorok írójához írt utolsó levelében sem mulasztotta el hangsúlyozni Körünkhöz való ragaszkodását: „Nálatok ott, azon a szép összegyűjtésen haraptam rá a kisgrafika-gyűjtésre” — írja ebben a levélben s hozzáteszi, hogy azóta gyűjteménye közel jár a tízezer darabhoz.

A SCINTEIA 1979. november 13-i számában közölte a hírt, hogy Elekes Vencel több festményét, fafa-ragasztást ajándékozta szülővárosának, Gyergyószentmiklósnak, azzal a céllal, hogy ezekből képtár létesüljön. Magától az ajándékoztól tudjuk, hogy a felajánlott anyagban 170 festmény és 500 ex libris szerepel. A párt lapja e nemes tettét példaként értékelte, így joggal várhatta az ajándékozó képeinek és grafikáinak mielőbbi bemutatását. Ez azonban eddig még nem valósult meg. Így a nagy mecénás gyűjteményének állandó kiállítását nem érhetette meg. Nevét sok saját nevére készült kisgrafikai lapja képviseli az ország számos gyűjteményében. Képtár-álma is egyszer talán megvalósul majd s akkor a ma nemzedéke megcsodálhatja az elhunyt nemes energiáját, lelkeségét továbböröző gyűjteményét.

Csak az hal meg, szokták mondani, akit elfelejtene. Mi sokan, kik barátságát élvezhettük, megőrizzzük emlékét. Nem felejtjük el tömzsi, mokány természetét, harcsabajússzal ékes, örökké derűs arcát, ízes székely beszédét, a szépért-jóért mindhalálig lelkesedő egyéniségét.

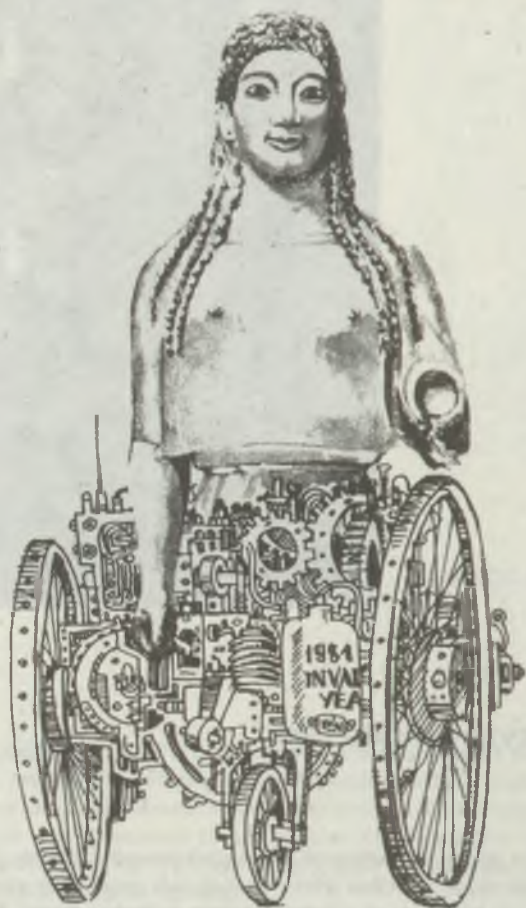
Elekes Vencel, a volt magyar-olasz szakos tanár, majd tisztviselő, végül képtáralapító műgyűjtő belírta nevét a magyar művelődés történetébe.

Dr. Soós Imre

KÖSZÖNTJÜK A 80 ÉVES VARSÁNYI PÁLT

Varsányi Pál 1902. március idusán, szabadságunk megszentelt ünnepén született. Talán ez is közrejátszott abban, hogy művészpályáját olyan alkotások jelzik, amelyek szót emelnek az elnyomás erőivel szemben, hirdetik az emberi jogokat és hitet tesznek a haladás mellett. Galambos Ferenc őt a magyar grafika nagy öregjének nevezte a jászberényi könyvtárban 1975-ben megrendezett kiállítás katalógusának előszavában, a Magyar Nemzeti Galériában 1979-ben megrendezett gyűjteményes kiállításáról pedig Csiby Mihály írt a Kisgrafika hasábjainak lírai beszámolót. A húszas évek végén már biztos tudással metszette fa- és linómet-szeteit, amelyeknek témája legtöbbször a munkásosztály harca volt. 1934-ben csatlakozott a Szocialista Képzőművészek csoportjához. Munkásságára a neves haladó francia író, Romain Rolland is felfigyelt. Kül-földi folyóiratok gyakran közölték képeit, ismertették munkásságát. 1948-ban Budapesten a Magyar Kép-zőművészek Szabad Szakszervezete kiállítótermében mutatkozott be. Ekkor mondta egy beszélgetés so-rán: „A művész, ha szocialista, ember kell, hogy legyen, érző, gondolkozó, a valóság megnyilvánulásaira erősen reagáló ember. Benne éljen a tömegben, mint magzat az anyja testében”. A grafikáihoz használt anyagok sorát egy új matériával, az alumíniummal bővítette. Karakteres portréi, kompozíciói azzal a mí-ves megmunkálással készülnek, amit annyira hiányolnak a kisgrafikabarátok a mai ex libris-művészetben. A nyolcvanéves mesternek jó egészséget, örömet, boldogságot kíván sok szeretettel a Kisgrafika Barátok Köre.

VÉN Zoltán klisérajza P1-2

GYŰJTŐK FÓRUMA

GONDOLATOK A KISGRAFIKA-GYŰJTÉSÉRŐL — a Mozgássérültek Éve alkalmából.

Vén Zoltán grafikusművészünk 1981. évi alkotásai között szerepel az itt reprodukált grafika. Mérete: 165 x 94 milliméter. A tus és gouache festékkel készült kéttényérnyi alkotás ma az NDK-beli Villány Gyűjtemény (Brandenburg) tulajdonában van. (A gyűjtemény ismertetését a KISGRAFIKA 1980/1–2. számában olvashattuk.) A magyar művész grafikája nem süllyedt el a gyűjtemény mappáiban. Levelezőlap készült a rajzról s ezek ma Európaszerte hirdetik alkotójuk emberbarát gondolatait. Mondanivalója közérdekű, ezért célszerűnek látszik, hogy áttekintsük, mit kívánt kifejezni számunkra Vén Zoltán szóban levő grafikájával?

A jelenség oldaláról tekintve meghökkent bennünket az alkotó szürrealista képzettársítása. Egy görög szobortorzót ültet bele a művész a rokkantak közlekedő alkalmatlanságába. A valóban bizarr képzettársítás nyomban elindítja képzeletünket s késztet, hogy a jelenségről a lényegre térjünk át. Az athéni Akropolisz múzeuma több példányát őrzi az időszámításunk előtti 500 körül keletkezett koré szobroknak. Ezek a gazdagon redőzött ruhába öltözött leányok időtlen nyugalmat, mozdulatlanságot sugallnak a nézőnek. Az egyetlen mozgás e szobrokon az arcvonásokban bujkáló mosoly, mely a műveknek földöntúli derűt, kiegyensúlyozottságot kölcsönöz. Ezek a szobrok évszázadokon át a romok alatt heverték, ezért ép végtagokkal egyetlen egyet sem találtak meg közülük. Így joggal választhatta ezeket a művész a mozgásában korlátozott ember jelképének.

A technikai civilizáció fölött érzett szelíd irónia vezette Vén Zoltán tollát, amikor a rajzon látható tolokocsit megrajzolta. A nemes, egyszerű vonalú szobornak ezzel a furcsa, nevetségesen komplikált szerkezettel való összekapcsolása az ember esendőségére emlékeztet és a nézőt az együttérzés hullámhosszára hangoztatja. A „gyengébbek kedvéért” a művész a „Rokkantak éve” felirattal is segíti művének megértését. Amint az alkotótól megtudtuk, Vén Zoltánnak ezzel a rajzával nemcsak az volt a szándéka, hogy alkotásainak egyre bővülő jegyzékét gyarapítsa, hanem éppen a Mozgássérültek Nemzetközi Éve alkalmából a kisgrafika-gyűjtésre akarta a mozgássérültek figyelmét felhívni. Sok szó esett már e lapban a kisgrafika- és ex libris-gyűjtés sok előnyéről, az ismeretszerzésről, az esztétikai érzék fejlesztéséről, a belföldi és esetleg külföldi cseretársakkal történő kapcsolatteremtés előnyeiről. Amikor tehát rajzát lapunkban most bemutatjuk, a művész óhaját is tolmácsoljuk: Az 1982-es esztendő új kisgrafika-barátainak sorában nagy együttérzéssel és szeretettel várjuk mozgásban korlátozott honfitársainkat, mindazokat, akik a kisgrafika gyűjtésével új típusú emberi kapcsolatokat keresnek, akik a magányosság érzését a művészettel való foglalkozás nemes élményeivel kívánják feloldani.

Dr. Soós Imre

Meglehetősen zavarban voltam, amikor arra kaptam felkérést, hogy méltassam M. Kiss József kiállításán láttakat.

Nem vagyok sem kritikus, sem műtörténész, sem művész csak egyszerű gyűjtő, s ekként hogyan merjek értékelni egy művészi teljesítményt, annak egy több skálájú, az eddigi életmű nagy részét felölelő kiállítását.

Nos nem is kritikát írok, inkább benyomásaimat vetem papírra, azokat a gondolatokat, amelyeket bennem ébresztett ebben az ódon épületbeni kis kiállítási teremben bemutatott életmű részlet. Életmű részletet írtam, mert a katalógusból láttam, hogy a művész korábban festőnek indult s csak mióta – 1972-től – Budapesten él foglalkozik kizárólag grafikával. A jelen kiállítás is ezekből a grafikákból mutatott be három egymástól élesen elkülönülő csoportot.

Amit a kiállítás ezen a téren elénk tár, az a hármastagozó mellett is egy egységes, kiforrott művészetet, egy az élet mélységeiben kutató, azokat sajátos egyéni művészettel és technikákkal feltáró művészt ismer tet meg. Vonatkozik ez elsősorban a vegyes technikával készült lapokra, amelyek mintegy bevezetik a később olyan szélesre táguló látványt.

Az ágas-bogas gyökerekből, fatörzsekből előtűnő alakokból, formákból azt láttam, hogy a gondolati elmerülést a különös technika segítségével az abban rejlő misztikummal tökéletesen sikerült a művésznak életrekeltenie és a műélvezőt bevezetnie abba a különös elmélyedésbe, abba az élet értelmét kutatásba bevonnia, amelyben ő maga él, amelyet kifejezni igyekszik. A katalógus megállapításaival szemben én nem rútságot, nem a gonoszt, inkább valami megejtően szépét és jót láttam felém sugározni az „Életsziget”, az „Alternatívák” vagy a „Földfogyatkozás” sejtelmes világképéből. Még a bal latrot idéző „Torzó” is inkább a szenvedés, mint a gonoszság képét keltette fel bennem. Ezek a lapok már magukban is kiforrott művészre mutatnak, s ezt az érzést csak fokozzák a metszetek, amelyek közül kétségtelenül kiemelkedik a „Gödötra várva” egyéni felfogású lap, mely sajátos értelmezése a tárgynak. Az ókor c. sorozat aquimcum-i hangulatot áraszt, pontos vonásokkal idézve a jelzett kort.

Ha eddig kiemelkedett a kis terem méretei közül a művész, akkor az ecsetrajzoknál már messze szárnyal a falak közül és fölé. Szabadon és merészen szárnyal M. Kiss József ezekben a művekben. Mesteri fölénnyel és biztonsággal, pár ecsetvonással tökéletes hangulatot teremtő képeket alkot. A „Vihar”-ban ott tombol a szelektől korbácsolt Balaton vad, a kis vitorlást fenyegető indulata. Szinte hallottam a kép előtt állva ez elemek dühének zúgását s aggódva siettem volna a hullámokkal küzdő hajócska segítségére. Azt hiszem az érzelmeknek ilyen spontán felébresztése a művész legszebb diadala.

A viharzó habok felett a szomszéd keretben ott vijjogott a „Viharmadár” ugyancsak tökéletes illúziót kelte. Az ellentétes hangulatot árasztó többi vitorlás ábrázoláson a csend zenél. Bravúrosnak találtam a két ellentétes hangulat ilyen megejtően hű ábrázolását.

Ebbe a csoportba tartoznak a biztos kézzel alkotott portrék, amelyek ugyancsak imponáló mesterségbeli készséget sugároznak. Az „Öreg halász” bölcs nyugalmat árasztó portréja ragadott meg leginkább, mint amelyből a lehiggadt bölcsesség derűje és biztonsága tekintett felém.

Csupán egy kis hiányérzetem volt s ez az ex libris gyűjtő keserve csupán, hogy könyvjegyeket nem talál tam a hófehér falakon. Bár ez a hiányérzetem inkább csak akkor lenne helytálló, ha a kiállítást a K.B.K. rendezte volna.

Arra gondoltam, hogy milyen boldog is lehet művészünk, aki gondolatait, vívódásait, merengéseit és indulatait ilyen könnyedén tudja magát feltáróan papírra vetni, akinek keze nyomán ez a szép és értékes kiállítás megszülethetett.

Mi gyűjtők csak mappáinkba, dobozainkba rakosgatjuk az ex libriseket, kis grafikákat, megcsodálva azok szépségét, értékeit, elgondolkodva az alkotókon és a műveken. Ám Ők nyilván az alkotás öröme felül valami boldog lelki kielégülést is érezhetnek, amikor megalkotják gondolataikat, vívódásaikat tükröző, kivetítő műveiket. Ilyen boldog ember lehet M. Kiss József is, akinek megadatott mind a lelki, mind a fizikai készség, hogy Önmagát ilyen meggyőző művészi szinten elénk tárja. Csak köszönettel tartozunk Neki és a kiállítást megrendezett Gödöllői helytörténeti Gyűjteménynek a szívét melengető, szép élményért.

Egry

EX LIBRIS SZÍV REZSŐ

M. Kiss József

KIÁLLÍTÁSOK

A PÉCSI ORVOSTUDOMÁNYI EGYETEM (POTE) Kisgaléria-kiállítás-sorozatában 1982. március 1-én STETTNER BÉLA kisgrafikai kerületek bemutatásra. Az anyag kiválogatása igyekezett a szűkre szabott keretben minél átfogóbb képet adni a művész alkotásainak tekintélyes soráról. A kiállítást szerkesztőnk nyitotta meg, vázlatos képet nyújtva Stettner Béla kisgrafikaművészetéről és jelentőségéről a mai magyar kisgrafikaművészetben.

★ ★

HAJÓS ÉVA festőművész tagtársunk kiállítását az ÉPÍTŐK MŰSZAKI KLUBJÁBAN 1982. március 3-án Bánffy György érdemes művész nyitotta meg. A kiállítási meghívó Dr. Soós Imre bemutató írását tartalmazta.

★ ★

KÉKESI LÁSZLÓ grafikumművész bélyeg- és kisgrafika-kiállítása volt látható az AJKAI VÁROSI KÖNYVTÁRBAN, a TIT Ajka Városi Szervezete és a Városi Könyvtár rendezésében. A kiállítást 1982. március 31-én nyitotta meg Boros Edit tagtársunk, városi TIT titkár. A kiállítási meghívót a művész In Memoriam Fekete István lapja díszítette, ezzel is jelezve a természet ábrázolása iránti vonzódását.

★ ★

A FÉSZEK MŰVÉSZKLUBBAN annakidején nagy sikert aratott NŐK A KISGRAFIKÁBAN és HUMOR A KISGRAFIKÁBAN kiállításokat 1982. március 8-án Debrecenben, az Ybl Miklós Építőipari Főiskolán mutatták be.

★ ★

VARGA MÁTYÁS Kossuth-díjas díszlettervező volt elnökünk felszabadulásunk ünnepén életművéért megkapta a Magyar Népköztársaság Kiváló Művésze címet. A gratuláló barátok és tisztelők sorához őszinte örömmel csatlakozik körünk vezetősége és minden tagja.

★ ★

BORDÁS FERENC grafikai kiállítása 1982. január 4-én nyílt meg az Erzsébetvárosi Galériában. Ez alkalommal egy új intézmény kapcsolódott be fővárosunkban a kisgrafika népszerűsítése érdekében. Kisgrafika-kabaratainknak eddig ritkán volt alkalmuk arra, hogy Bordás Ferenc több mint négy évtizedes munkásságáról képet kapjanak. Eddig a legteljesebb (de korántsem teljes) bemutatók a veszprémi, ill. pápai Kisgrafika Galéria kiállításain voltak és ezeknek a kiállításoknak nagy részét láthatták most budapesti tagtársaink, kiegészítve az utóbbi évek alkotásaival és ami ez alkalommal újdonság, képgrafikáinak sorával bővítve. Így a látogatóknak alkalma volt megfigyelni, hogy egy művész munkásságában milyen szerves egységet alkot a kisgrafika és a képgrafika (nagyon rossz szóval „szabadgrafika”). Bordás Ferenc kisgrafikusként kezdte és nagyméretű grafikai eljutottak a műfaj legigényesebb alkotásainak sorába. Munkássága emberközpontos, de számára az ember csak egy jelensége a természetnek. Számára az ember egy a természettel, Bordás Ferenc olyan városi ember, aki soha nem szakadt el a természettől: mindig természetközeli él. Szeretettel ábrázolja a falusi házacskákat, pusztuló tanyákat. A természet otthonában is felkeresi, amikor virágcsendéletet metsz. Ez a kiállítás tizenegy képgrafikát mutatott be: tanyákat, házakat, fákat, virágokat. A grafikai művészek halhatatlanjának, Dürernek is áldoz egy rézkarcával. Ami a kisgrafikákat illeti, teljes munkásságának mintegy hatodát sikerült – tekintettel a hely korlátozott voltára – bemutatni, így is jó képet kaphatunk Bordás Ferenc változatos témaforrásairól, az expresszionizmus és szürrealizmus fegyvertárát a természethű ábrázolással ötvöző grafikumművészetéről. A kiállítás megnyitása előtt Havas Judit előadóművésznő Áprily Lajos két versét mondta el, majd – könyvjegyek környezetében – Pablo Neruda A könyvhöz c. művét adta elő, majd Semsey Andor megnyitó szavai mutatták be a megnyitó résztvevőinek – kik között szép számmal jelentek meg körünk tagjai – Bordás Ferencet és grafikáit.

S.A.

KOPASZ MÁRTA SZENTESI KIÁLLÍTÁSA

Kopas

„Nekünk a mű a mérték”, — mondta Radnóti Babits költészetéről. Bízvást megállapíthatjuk, hogy *Kopasz Márta* a magyar kisgrafika egyik meghatározó mértéke.

Az is történetének része, hogy édesanyja szerepel Munkácsy „Honfoglalás” c. képén. Szeged város ösztöndíjával végzett az Iparművészeti Iskolán Budapesten 1936-ban. Hűséges maradt Szeged városához, tanított a város egyetemén, tanárképző főiskoláján, a Tömörkény István Művészeti Gimnáziumban. Grafikus, főiskolai docens és festőművész egy személyben.

Neve ismert a világon. Művei szerepeltek Leipzig, Berlin, Krakkó, Malbork, Tarnow, Cannes, Párizs, Comó kiállítótermeiben, ahonnan több érmet, oklevelet hozott haza, több egyéni tárlata nyílt Szegeden, Budapesten, Debrecenben, Cegléden.

Szelesi Zoltán Kopasz Mártát az egykori Buday kör tagjának, — Horváth György Buday örökösének tartja. Tóth Ervin kézművesi és gondolati képességeinek párhuzamos magaslátát hangsúlyozza, Semsey Andor a külföldi méltatásokat tárta közönségünk elő, — mintegy igazolva Kopasz Márta metszőtechnikájának karakterét. — képességeinek egyéni voltát.

Tényleg, a kisgrafika mindenese Ő, aki nemcsak rangos ex librisekkel tűnik ki, hanem sajátosan szellemes újévi üdvözlő kártyákkal. Műzsa-sorozata kiemelkedő még saját átlagát tekintve is, — a lebegő könnyedségű, táncos rajzolatú figurák jelképet hordoznak, szimbólumot sugároznak. Annyira uralja eszközeit, hogy azok már nem is látszanak, feloldódnak a képi mozgalmasságban. Áramlás és az örvönylés határán horgonyzik a „Tavaszi zsongás”, — különös technikával felvetett és megoldott színezett linója. Történelmi tablói vagy István király és Dózsa György térben egyeztetett társaságát szervezik, vagy Szeged egykori eseményeit tárják fel megálmodott környezetükben.

Festményei egy nemes utórokokó jegyében születtek. Rokokó és szecesszió határozza meg könnyed és finom együttesük, melyek rendre az álom és a valóság sejtelmes határánál vesztegelnek és egyaránt idézik az esős Gallyatetőt, nagyvilági nőt, ünnepi felvonulást, romokat, az idő színbe lépő térségeit.

Elemében akkor van igazán, amikor a maga mindig megőrzött ökonómiájával megragadja határok között a határtalant. A fehér csipkés figurák ezek, — könnyed lebegésük önön mélységük függő folyosóiban lépnek, szállnak, mozdulnak méltóságteljesen előre. A szentesi kiállítás minden lapja újra arról győzi meg a látogatót, hogy Kopasz Márta rendre új elemeket, megújított eszközöket használ, — elkerüli önmaga manierizmusát. Tisztelességből, becsvágyból, gazdagságból. Így és ezért is válhatott művészete a magyar kisgrafika országos mértékévé, egyik számbavett értékévé. Sokszáz lapját albumsorozattá is lehetne alakítani, hogy könyvtárról könyvtárra érkeve olvasni tudják e képeket mindazok, akik szenvedélyesen eltökéltek abban, hogy elinduljanak a szellem országútjain a világ megismerése irányába. Egyik, lépésget árasztó vezetőjük Kopasz Márta művészete.

Lasznci Miklós

A. KALASNYIKOV és
J. SZUSZKIEWICZ fametszete X2

H Í R E K

Még hazai tagjaink között is kevesen figyelik oly aggódó szeretettel körünk minden megmozdulását, mint a lengyelországi Tarnówban élő kedves barátunk, LIPPÓCZY NORBERT. Személye összeforrott a KBK-val és a magyar kisgrafikaművészet külföldi elismertetése mindig szívügye volt. Ez év március 11-én Tarnów város és a megyei tanács küldöttsége kereste fel és kis ünnepséggel köszöntötte abból az alkalomból, hogy ezen a napon lett 80 éves. Szeretetünkkel és jókívánságainkkal gondolatban mi is felkeressük őt új otthonában, erőt, egészséget, jó kedvet kívánva. Mint írja, amikor a Kisgrafikát olvassa, közöttünk érzi magát. Drága Norbertünk, bátyánk, bácsink: lélekben mi is mindig ott vagyunk körülötted!

MAI SZOVJET GRAFIKA címel kiállítás nyílt meg Debrecenben a szoboszlói úti általános iskolában 1981. november 3-án. Az orosz Sz.Sz.K.-t J. Goljahovszkij, A. Kalasnyikov és G. Ratner, az Ukrán Sz.Sz.K.-t Igor és Lev Beketov, apa és fia, az Észt Sz.Sz.K.-t Silvi Valjal, a Lett Sz.Sz.K.-t Peteris Uptis, végül a Litván Sz.Sz.K.-t Vincas Kisarauskas és Antanas Kmieliauskas művei képviselték. Kisgrafikák mellett képgrafikák is szerepeltek, hogy minél jobb képet tudjanak a kiállító művészek alkotó tevékenységéről nyújtani. A kiállítás megnyitásán a Szovjetunió magyarországi főkonzulja is részt vett. A kiállított anyagot Lenkey István és Semsey Andor bocsátották az iskola rendelkezésére. Az iskola igazgatója, Dr. Szalay Tiborné levele szerint a kiállítás és az azzal összekötött ünnepség „érzelmi és esztétikai szempontból egyaránt nagy hatást gyakorolt tanítványainkra; nevelőmunkánkat sokban segítette”.

PEREI Zoltán fametszete X1

OLLÉ PINELL fametszete X2

Antoni OLLÉ PINELL 1981. október 31-én Barcelonában nyolcvannégy éves korában elhunyt. Halálával Antoni Gelabert után a mai katalán ex libris-művészetet újabb pótolhatatlan veszteség érte. Gyűjtőink jól ismerik munkáit és azok a szerencsések, akiknek birtokában van a FISAE könyvsorozat Budapesten 1970-ben megjelent II kötete, Antoni Pach írásából és a kötet mellékleteiből felidézhetik emlékét. A hazánkban is népszerű Oriol M. DIVI, akitől ezt a szomorú híradást kaptuk, mesterét tiszteli benne. Mint írja, OLLÉ PINELL nemcsak művészként, hanem emberként is kiváló volt. Emlékét kegyelettel őrizzük.

S.A.

A pécsi POTE kisgaléria kiállítás-sorozata keretében 1981. december 7-én DÁNIEL Viktor, december 22-én pedig TÓTH Rózsa mutatta a a Pécsi Orvostudományi Egyetem aula előcsarnokában grafikai alkotásait.

Pécsi csoportunk, de egész körünk is fájó szívvel gyászolja a 76 éves korában elhunyt Dr. HETEY Ottó ny. postaigazgatót, kit 1982. január 8-án helyeztek örök nyugalomra a pécsi központi temetőben. Lelkes gyűjtőtársunk volt, nagykultúrájú műértő, akinek sokat köszönhetett Pécs műbarát közönsége.

MANTERO doktor, kit számos kedves kapcsolat fűz körünkhöz és gyűjtőinkhez, 1982. január 10-én töltötte be 85. életévét. Ezúttal is megismételjük levélben már közölt jókívánságainkat: erőt és jó egészséget, hogy tovább tudjon munkálkodni a baráti kapcsolatok ápolása, a művészi szép közkinccsé tétele és a nemzetközi ex librisművészet emelése érdekében.

Fery A

FERY Antal fametszetei X2

ERDÉLYI HÍREK

Nagyszebenben (Sibiu) 1981. november 7-8-án tartották meg a *bibliofil és ex libris-körök első találkozásját* az „Astra” könyvtárban, amely fennállásának 120. évfordulóját ünnepli. Bibliofil- ex libris-kör-Brassóban (Brasov), Nagyszebenben (Sibiu), Lupényban (Lupeni), valamint Craiován, Caracalban, Tirgovistében működik. A találkozás keretében megnyílt a nagyszebeni grafikusok ex libris kiállítása Margareta BISCHOF, Sieglinde BOTTESCH, Rodica CHISU, Simion COSTEA, Veronica COSTEA, Traian GLIGOR, Piroska JACAB, Imre KASZA, Karin NIEDERMAIER-BLUCHER és Stefan ORTH részvételével.

Előadásokat tartottak Dr. *Emil Bologa* (Brassó) a román ex libris történetéről, *Dafinel Duinea* (Vulkán) a romániai ex libris-tevékenységről az 1970–1980 években, *Lucian Penescu* (Tirgoviste) a filatélikus ex librisről, *Melania Caragioiu* (Temesvár) a Temesvári Megyei Könyvtár művészi ex libriseiről, *Mircea Valer Stanciu* (Brassó) a Brassóban található régi román könyvek bejegyzéseiről és ex libriseiről, *Silvia Popa* (Brassó) a Brassói Megyei Könyvtár megalapozó könyvkészletének ex libriseiről, *Craciun Patru* (Caracal) egy ex libris-gyűjtemény történetéből, végül *Carl Engber* (Nagyszeben) a szebeni ex librisről.

☆☆☆

A *Román Sz.K.Akadémia* kolozsvári fiókjának könyvtárában 1981. november 24-én nyílt meg *Dafinel DUINEA* ex libris kiállítása. A művész 70 saját alkotását állította ki, valamint 33 romániai és 130 külföldi művész összesen mintegy 300 lapot. A katalógus szerint Magyarországot Stettner Béla, Nagy István, Fery Antal és Várkonyi Károly képviselték.

Ábrahám László
(Kolozsvár)

XIX. NEMZETKÖZI EX LIBRIS KONGRESSZUS

A F.I.S.A.E. elnöke, *Mr. Anthony Pincott* meghívja az ex librisek művészeit és gyűjtőit az 1982. augusztus 18–22 között Oxfordban megrendezendő XIX. Nemzetközi Kongresszusra, amelyet az angol *The Book-plate Society* közreműködésével rendeznek meg. A színhely az egyik legnagyobb és a város középpontjában fekvő kollégium, a *Keble College*. Az egy helyen történő elhelyezés lehetőséget nyújt a baráti légkör kialakításához. Oxford történelmi múltja is sok látnivalót biztosít. A tervezett program a következő:

Augusztus 18, szerda:

- 14.00–18.00 Jelentkezés a kongresszusi irodában. Kollégiumi körséta, cserелеhetőség
- 18.30 Frissítők, ezt követően baráti vacsora a csarnokban

Augusztus 19, csütörtök:

- 9.30 Az Elnök üdvözli a résztvevőket. Vetített képes előadások
- 13.00 Büfé-ebéd a kollégiumban
- 14.15 Kollégiumi körséta, kiállítások
- 17.00 F.I.S.A.E. delegátusok közgyűlése, a többiek részére csere
- Este: Szabad program

Augusztus 20, péntek:

- 9.30 Vetített képes előadások
- 13.00 Büfé-ebéd a kollégiumban
- 14.15 Kollégiumi körséta, kiállítások
- Este: Szabad program

Augusztus 21, szombat:

- 9.15 Kirándulások
- 18.30 Frissítők, bankett (estélyi öltözet)
- A kongresszus hivatalos bezárása

Augusztus 22, vasárnap:

- 13.00 Ebéd (külön rendelendő)
- 14.00 Szállás elhagyása
- 14.00–16.00 Lehetőség az Ashmolean Museum ismételt megtekintésére.

Kiállítások: Ritka, különböző gyűjteményből származó ex libriseket mutat be a „Képes angol ex librisek” kiállítás (megj.: az angol könyvjegyek két nagy tartománya a „címeres” és a „képes”, azaz az „armorial” és a „pictorial”). Ezt az Ashmolean Museumban láthatjuk, míg a Központi Könyvtárban az utóbbi két év európai anyagából állítják össze a kiállítást. A Modern Művészetek Múzeumában japán ex librisek lesznek láthatók, az Oxford Gallery pedig az 1981-ben elhunyt Leo Wyatt műveit mutatja be. Egyidejűleg Londonban modern szovjet ex librisek és Kalasnyikov művei lesznek kiállítva.

Előadások: Mr David Kindersley az ex librisek betűművészetéről, Mr. Brian North Lee az angol képes ex librisekről, Gerard Gaudaen a modern ex libris jellemző irányairól, végül Mr. Cliff Parfit a japán könyvjegyekről beszél.

Nyelvek: Angol, francia és német a kongresszus hivatalos nyelvei. Az angol előadásokat szinkron tolmácsolással lehet hallgatni. Tolmácsok mindenkor segítenek a nehézségek áthidalásában.

Kirándulások: Három kirándulás lesz, amelyek közül választani lehet Blenheim Palace, Warwick Castle/Stratford-on-Avon (Shakespeare!) és Bath. A részvételért külön kell fizetni.

A cserelhetőségekhez megfelelő helyiségeket biztosítanak. Könyvkereskedés is működik a kongresszus központjában, ahol új és antikvár ex libris-irodalom vásárolható.

A Keble-Kollégium egységes szobákat tud biztosítani. Kívánatra a vendégek szállodában is elhelyezhetők. Utazási irodák készségesen közreműködnek a kongresszus utáni angliai utak szervezésében.

A kongresszus részvételi díja 70 angol font; családtagok, kísérők és azok részére, akik a FISAE VI. kötetet nem igénylik, 60 font. (Ez az összeg négy étkezést is biztosít.) A Keble Kollégium a négy éjszakára 33 fontért biztosít szállást és reggelit.

A kirándulásokért külön kell fizetni (4–5,50 font).

Jelentkezési határidő: 1982. április 30, ezután esetleg már felárat kell fizetni.

(Szerk.)

ÚJ TAGOK

ANTAL MIHÁLY	MNB tisztviselő	6725 SZEGED	Galamb u. 16.
CAKÓ FERENC	grafikusművész	1025 BUDAPEST	Törökvész u. 17. I. 3.
CSENKEY ISTVÁNNÉ	ny. pedagógus	6721 SZEGED	Juhász Gy. u. 2/a
DEÁK-SALA HUNOR diák	ROMÁNIA	4000 Sft. GEORGHE	Lenin u. 12/G/16
DR. FERINCZ ISTVÁNNÉ	könyvtáros	6722 SZEGED	Petőfi sgt. 40/c. II.
MIHALICS TIBOR	mentőápoló	8777 TÜZVÖLGY	Kossuth L. u. 38.
PALMIRO TOGLIATTI	MEGYEI KÖNYVTÁR	7401 KAPOSVÁR	Pf. 59
SZABÓ ZOLTÁNNÉ	FIÓK-ellenőr	8400 AJKA	Verseny u. 6.
SZANKA RÓZSA	főelőadó	1024 BUDAPEST	Bognár u. 5/b. A/1.

CIMVÁLTOZÁSOK

FARKAS ISTVÁN	GYŐR	Babits Mihály u. 31/a I. 3.	9024
HORVÁTH KLÁRA	VESZPRÉM	Hoszkovo u. 12/A VII. 42.	8200
HORVÁTHNÉ POZSGAI Tilda	BUDAPEST	Cinege u. 10. fszt.	1121
NÁDASY LÁSZLÓ	BUDAPEST	Fadrusz u. 4. I. 2.	1114
VIZVÁRI BÉLA	BUDAPEST	Baross u. 31.	1203

A KBK tagsága nevében mondunk köszönetet Művészeinknek, akik alkotásaikat felajánlották a Mikulás-esti tombolára.

KBK vezetősége

PÁLYÁZATI FELHÍVÁS

A Hevesi Szemle pályázatot hirdet ex librisek, kisgrafikai művek elkészítésére önállóan alkotó művészek, valamint képző- és iparművészeti szakkörök tagjai számára.

A pályázat célja, hogy kifejezze az olvasó és a könyv kapcsolatát, valamint a hevesi táj egy-egy jellegzetes vonását. Önállóan dolgozó művészek és szakköri tagok három bármilyen technikával készült munkával vehetnek részt a pályázaton. A pályázat nem jeligés. A pályaműveken fel kell tüntetni az alkotó nevét, címét, a kör nevét, amelyben tevékenységét kifejejtí. A pályaműveket a Hevesi Szemle szerkesztőségébe kell beküldeni 1982. november 7-ig Eger, 3300. Beloiannis u. 3).

A pályázat eredményhirdetése 1982. december 31. A díjazott munkák első közlésére a Hevesi Szemle fenntartja a jogot.

20-ik-ÜJÉVE-NET-KÖSZÖNTÖMI

1909
Pf 1979

RÉTHY ISTVÁN

RÉTHY ISTVÁN KÖSZÖNTÉSE

1982. január 13-án töltötte be 73. életévét RÉTHY ISTVÁN, a K.B.K. egyik megalapítója és 20 éven át első titkára. Születésnapja alkalmából a Kör vezetősége, a KISGRAFIKA szerkesztőbizottsága és a magyar gyűjtők nevében meleg szeretettel köszöntjük őt, jó erőt és egészséget kívánva.

Hogy ez a megemlékezés nem kerek számú évforduló alkalmából történik, az alábbiakban némi indoklásra szorul.

RÉTHY ISTVÁN 1909. január 13-án született, így 70. születésnapja egybeesett a K.B.K. 20 éves megalakulási évfordulójával. Körünk két évtizedes tevékenysége elválaszthatatlan személyétől, tehát amikor az évfordulón a 20 év eredményeit lapunkban felidézünk, egyben RÉTHY ISTVÁN elévülhetetlen érdemeit is megörökítettük az utókor számára. Igaz, hogy a megemlékezés akkor a K.B.K. titkáráról szólt, a gyűjtő RÉTHY ISTVÁN személye, születésnapjáról való megemlékezésünk sajnálatos módon kimaradt ebből a gondolatkörből. Ezt a hibát szeretnénk jóvátenni, amikor ez ünnepi alkalmából életpályáját, gyűjtői tevékenységét felidézzük.

A harmincas években Debrecenben Nagy József kollégiumi igazgató révén ismerkedett meg az ex libris-sel. Az ott megalakult Ajtósi-Dürer Céh egyik alapítója és felosztásig titkára volt. 1959-ben Stettner Bélával együtt fáradozott Körünk megalapításán és a megalakulástól 1979-ig töltötte be a titkári tisztet. Működési idejére esik a K.B.K. szervezetének kiépítése, a szervezet „bejáratása”, az országos és nemzetközi kapcsolatok kiépítése, a nagysikerű budapesti kongresszus megrendezése. Egészségi állapotának romlása kényszerítette őt arra, hogy a titkári teendőkről lemondjon.

Hogy miért lett gyűjtő és hogyan építette ki gyűjteményét, a KISGRAFIKA 1975/1. számában írta meg. A gyűjtésben nem a mennyiség érdekelte, hanem a minőségre törekedett. Kisgrafika-gyűjteménye megközelítette a 15 ezer darabot és nevére közel 300 ex librist és alkalmi grafikát készített mintegy 30 hazai és külföldi művész. Nem sok gyűjtőnk büszkélkedhet ennyi névre készült lappal és ez irányú mecénási tevékenysége világviszonylatban is kiemelkedő. RÉTHY ISTVÁN igen sokat tett a mai gyűjtő generáció megteremtéséért, lapjai a világ számos kisgrafika-gyűjteményében jelen vannak, ő már beírta nevét a magyar kisgrafika történetébe.

Amikor ezeket a gondolatokat papírra vetjük, szeretett Barátunk kórházi ápolás alatt áll, a János kórházban érte, segítő orvosi kezek fáradoznak egészsége visszaállításán. Kívánunk mielőbbi, szerencsés felgyógyulást RÉTHY ISTVÁNNAK, hogy még sokáig élvezhesse élete munkájának beérett gyümölcsét, sokoldalú tevékenységének eredményeit!

SZERKESZTŐBIZOTTSÁG

LAPSZEMLE

GRAPHIA — 80. szám

WALTER WUYTS negyven éves holland grafikus munkásságát ismerteti a lap. Közölt alkotásjegyzékében 27 ex libris szerepel. A művész szakít a lapok eddigi hagyományos négyzet-formájával, lapjaink előszerezéssel alkalmaz körformát, jó eredménnyel. — Egy holland gyűjtő, M.G.WILLEMSSEN „A ló az ex librisen” címmel írt terjedelmes tanulmányt ilyen tárgyú gyűjteménye anyagáról. A témáról gazdag bibliográfiát is közöl és felsorolja a legtöbb lovas-ex librist alkotó művészeket. Hazánkat Fery Antal képviseli a névsorban 7 alkotással.

GRAPHIA — 81. szám

FRANS DILLE, 1909-ben született antwerpeni grafikusművész munkásságát ismerteti a lap egyik cikke, melyet 30 darabból álló alkotásjegyzéke követ. Lapjain a betűk viszik a főszerepet, az ábra csak alárendelt jelentőségű. A másik, terjedelmes írás Kelet-Európa ex librisművészetéről szól és abban 6 csehszlovák, 3 lengyel és 1 szovjet grafikusművész munkásságát ismerteti a cikkíró JAN YPERMAN. A közölt képanyag az alkotók vegyes értékű lapjait mutatják, stílusuk a naturalizmustól a szürrealizmusig terjed. ORIOL DIVI bencés atya, az ismert grafikus, kegyeletes szavakkal emlékezik meg honfitársáról, ANTONI GELABERT (1911–1980) munkásságáról. Az elhunyt személyben egyszerre büntetőjogász, művészettörténész és grafikus is volt.

GRAPHIA — 82. szám

A lap vezércikkében L.VAN DEN BRIELE arra hívja fel a gyűjtők és művészek figyelmét, hogy az 1983. évi ex libris-pályázat témája a tudományos fantasztikus irodalom lesz. Írásában végigtekint ennek az irodalmi irányzatnak múltbeli eredményein s többek között Swift és H.G.Wells után Karinthy két ilyen tárgyú regényét is említi. A Sci-fi az ex libris számára is tágas, új világot nyithat meg. — A lap 123. oldalán örömmel láttuk reprodukálva Vén Zoltán Bacchus-os ex librisét. Csak azt nem érjük, miért éppen ezt közölték a Mozgássérültek Éve alkalmára hivatkozva. A holland STEEVORDEN, a cseh PILECEK és KAREL ZEMAN szürrealista, sőt szürnaturalista ex libriseinek közlésével a lap követ dob az európai ex libris csendes-langyosvízű tengerébe.

MARGINALIEN — 82. füzet, 1981. évi 2. szám

Igen érdekes eseményről ad hírt az NDK főként könyvművészettel foglalkozó lapja a 88. oldalon. 1981. februárjában az NDK két neves gyűjtője: a potsdami Günther Hess (12.000 darabos gyűjtemény tulajdonosa) és a cottbusi dr Axel Leier (akinek gyűjteménye 17.000 darabból áll) vitatta meg az ex libris kérdéseit. Mindketten hangoztatták a lap tulajdonosa és az alkotó művész kapcsolatainak fontosságát. Bár a két gyűjtő összesen mintegy 80 saját nevére készült lappal rendelkezik, közülük Hess egyetlen ex librisét sem ragasztja be könyveibe.

L'EX LIBRIS FRANCAIS — 136. szám

Lapszemlénkben lapunk 1979. évi kettős számát ismertetik. Itt említjük meg, hogy LEBORONI olasz grafikusművész teljes alkotásjegyzékét közli a lap ebben és az ezt követő számokban.

L'EX LIBRIS FRANCAIS — 137. szám

A linzi kongresszus részletes beszámolóját, értékelését olvashatjuk itt.

L'EX LIBRIS FRANCAIS — 138. szám

A linzi kongresszusi mappák ismertetése során a legnagyobb elismeréssel a magyar mappáról írunk, amely szerintük kiállításában és tartalmában is a legnívósabb volt.

L'EX LIBRIS FRANCAIS — 140. szám

1981. májusában Metz városában rendezte meg a francia egyesület nagy kiállítását, melyen a városban és a városról készült ex libriseket mutatták be, a 17. századtól napjainkig. A lap közli a kiállított mintegy 200 könyvjegy teljes katalógusát is. Az alapos publikáció MEYER-NOIREL asszony újabb ragyogó teljesítménye.

L'EX LIBRIS FRANCAIS — 141. szám

A lap egyik cikke arról ad tanácsot olvasóinak, hogyan kell megkomponálni egy ex librist? Nem tanácsoljuk a recept használatát, mert nagyon unalmas, száraz, akadémikus alkotások jönnének ki belőle!

G. Meyer-Noirel cikke az USA-beli Indiana állam Notre-Dame egyeteme professzorának, A. L. Gabrielnek ex libriséről ír. Ez az írás kétszeresen magyar vonatkozású: Gábrriel Asztrik pécsi születésű premontrei tanár volt és a szakirodalom nagyra értékeli a középkori francia-magyar kapcsolatokra vonatkozó munkáit. Ex librisét, amelyet a Torontóban élő magyar Koroknay metszett fába (1970), a pécsi, budai és a párisi egyetem címere díszíti. A pécsi egyetem címere képzeletbeli, minthogy annak nem volt ilyen jelvénye, budapesti azonban heraldikai tévedés. Az ex librisen hasított pajzs szerepel, jobboldalt hétszer vágva, baloldalt könyvet tartó kézzel, míg a budapesti egyetemnek a negyvenes évek végéig használt címere osztott pajzs, felül kettős kereszttel a hármashalmon, lent pedig a könyvet tartó kéz. Ez valóban szerepel már 1483-ban egy a konstanzi zsinatról szóló könyvben, mint azt a cikkíró is említi, de a címer készítője nyilván félreértette a számára nyújtott szöveges címerleírást.

(S.A.)

EX LIBRIS WERELD N^o1 — 1981

Az 1980. évi jelentősebb, hozzájuk beérkezett újrólapokat ismerteti egy cikke. A magyar lapok közül Vén Zoltán úrhajós lapját, továbbá Vertel József, Bordás Ferenc, Kékesi László és Stettner Béla alkotásait említi. Az új névként üdvözölt Molnár István „mesekocsi” lapját szintén reprodukálta a holland folyóirat.

EXLIBRIS WERELD N^o3 — 1981

„A japán ex libris története” című, angol nyelvű tanulmány első részét közli a lap. A cikk megemlíti, hogy az első japán ex libris, melynek fényképét is közli, 1470-ből származik. A kézzel írott szöveg „Japán összes isteneinek” büntetését helyezi kilátásba annak, aki a könyvjegyet tartalmazó könyvet eltulajdonítaná. (A cikkből nem tűnik ki, fogott-e az átok?) AGATHA HEEREN rövid tanulmányt írt „Bartók Béla az ex librisen” címmel, melyben Fery Antal és Gál Ferenc, valamint a szovjet Kalasnyikov ilyen tárgyú művét említi meg. Az utóbbi két művész alkotását reprodukciók is bemutatják.

ZPRÁVY S.S.P.E. — 1/1981. szám

A csehszlovák gyűjtők 32 oldalas híradója bőven foglalkozik az 1980-as FISAE-évkönyv ismertetésével, egyébként főként helyi művészekről írnak a lapban egyetlen reprodukció sem szerepel.

OBVESTILA —54. szám (1981 február)

A szlovén egyesület Ljubjanában megjelenő, négy oldalas röpiratában a hazai hírek után Diskay Lenke ex librisét közlik, melyet Leo Arras részére készített.

EX LIBRIS-NYT — 1981. évfolyam (négy szám)

A dán ex libris-újság évente négyszer, nyolc oldalon jelenik meg, kizárólag dán nyelven és főként hazai eseményekkel, árveréssel foglalkozik. Így csak dánul tudó gyűjtőinknek ajánlhatjuk.

EX LIBRIS UUTISET — 1981. évfolyam (négy szám)

A múlt év folyamán első ízben kaptuk meg finn barátaink ex libris-újságát, mely ugyancsak évente négyszer jelenik meg, esetenként négy oldalon, szép nyomdatechnikával. A hazai hírek mellett rendszeresen közli a tagok címét, címváltozását, így finn cserepartnereket találhatnak maguknak azok a gyűjtők, akik valamelyest bírják a Kalevala nyelvét.

A nemzetközi ex libris-kongresszusok mellett egyre gyakoribbak a nemzeti találkozók, ilyenről, a portugálok Coimbrában megrendezett III. találkozójáról olvassunk az 1. számban.

Ludo Segers kiváló belga gyűjtő a lengyel Zbigniew DOLATOWSKI ex libris művészetével foglalkozik, aki 1927-ben Poznanban született és 1950 óta Varsóban él. Autodidakta létére a legkiválóbb ex libris-művészek sorába küzdötte fel magát. Kisméretű könyvjegyei, számban 1956-tól 1978-ig 536, közülük számos magyar gyűjtő részére készült, tanúsítják kiapadhatatlan ötletgazdagságát, jó technikai felkészültségét. Aulo-Gélio ismerteti és eredetiben közli Moskál Tibor tagtársunk részére metszett ex librisét.

A 2. szám Aulo-Gélio Severino Godinho írását közli RUI FERNADNES, teljes nevén Rui Alberto Lopes Fernandes portugál ex librisművészről (sz. 1927, Oueluz). Albert HAEFELI francia művészről szól H. Tribout de Morembert cikke. Haefeli 1909-ben született Lotharingiában. Mintegy 70 fametszetű ex librisén gyakran szerepelnek tájképek és heraldikus témák. A román Aurelia AVRAMESCU-ról dr. Cornelius Dima-Dragan, a belorusz Juri BARANOV-ról M. Minkevics, a holland Maarten de JONG-ról J. Rhebergen, a belga A. GASTMANS-ról H. Van Gijssel, a svéd Eva STOCKHAUS-ról B. S. Nordin-Pettersson ír. Mindezek a cikkek a FISAE V. kötetében is megjelentek. T. de Reus és P. Palié Antoni GELABERT i Casas emlékének szenteli írását. Az 1980-ban elhunyt és gyűjtőink körében is jól ismert autodidakta művész vázlatos alkotásjegyzéke 1971-ig 217 fametszetet sorol fel.

A 3. szám legtöbb írása szorosan portugál vonatkozású, így a portugál heraldikus ex librisek ismertetésének 2. sorozata, viszont gyűjtőink érdeklődésére is számot tarthat Mirko Kaizl írása Frantisek PETERKA kiváló cseh grafikusról: A cseh grafika poétája címmel. Peterka 1920-ban született, alkotásjegyzéke 1950-től 1979-ig 253 művet sorol fel. Beszámolót találunk még az 1980 decemberében Lisszabonban megrendezett IV. nemzeti találkozóról.

A 4. számban E. de Castro e Almeida a tematikus ex librisek Portugáliában népszerű területét, a Luziádák szerzőjének, Luis de Camoesnek életművéhez, személyéhez kapcsolódó könyvjegyeket ismerteti, gazdag illusztrációs anyaggal. A nagy költővel foglalkozik a szám másik írása is Aulo-Gélio Severino Godinho tollából.

MITTEILUNGEN DER Ö.E.G. — 1981. évfolyam (három szám)

Az osztrák gyűjtők egyesületének hivatalos lapja évente háromszor jelenik meg, négy-négy oldalon. A fenti évfolyam első számához csatolták az osztrák gyűjtők legfrissebb cserelistáját! (A listát az érdeklődők Dr. Semsey Andoréknál megtekinthetik.) A lap közleményeiből megtudjuk, hogy az osztrák egyesület mintegy 200 tagot számlál. Tagtoborzásukat folytatják s rézkarc jutalomban részesítik azt, aki egy új tagot szerez. Lapjuk nagy részét a külföldi lapszemle teszi ki. Európában egyedülálló részletességgel ismertetik a külföldön megjelent ex libris-újságokat! — Az évfolyam utolsó számából megtudjuk, hogy az N.Sz.K.-ban megjelent az EURÓPAI EX LIBRIS-MŰVÉSZEK MONOGRAMM-LEXIKONA. A 233 oldalas könyv 1500-nál több európai művész nevét és életrajzát tartalmazza, továbbá közel 3000 alkotói szignatúrát is bemutat és meghatároz. A könyv ára 50 nyugatnémet márka és a szerzőnél rendelhető meg. Címe: Klaus-Dieter Witte, Kellermannstrasse 20, D—4400 Münster. Két év múlva a könyv új, kibővített kiadását tervezi a szerző, ezért a hiányzó művész-adatokat az olvasóktól kéri és várja a szerző.

Dr. Soós Imre

MITTEILUNGEN der Deutschen Exlibris-Gesellschaft e. V., Nr. 14. — 1981. December

Gazdagon illusztrált beszámoló ismerteti az 1981. évi DEG közgyűlés vendéglátójának, Mönchengladbach városnak ez alkalomra kiírt pályázatát és annak eredményeit. Tíz országból 55 művész több mint 100 művével vett részt. A mélynyomásos kategóriában az 1. díjat az NDK-beli Harry Jürgens, a 2. díjat a magyar Müller Árpád, a 3.-at a csehszlovák Bohumil Kratky nyerte, míg a magasnymomásúak között első lett a csehszlovák Miroslav Hora Linómetszete, 2. az NDK-beli Oswim Volkamer rajza, 3. pedig J. Juhansoo szovjet-észti művész fametszete. A díjak nem voltak csekélyek: a második is 800 márka volt. Az illusztrációk között szerepelt Sós Zsigmond fametszete és Vén Zoltán rézmetszete is. Egyesületi és személyi hírek, valamint könyvszemle egészítik ki a kiadványt. Örömmel könyveltük el az újabb magyar diadalt, csak azt sajnáltuk, hogy a művész eleve abból a közmondásból indult ki, hogy „senki sem próféta a saját hazájában” és meg sem próbált itthon prófétalkodni . . .

S.A.

Ságvári Endre Művelődési Ház ■
KISGRAFIKA BARÁTOK KLUBJA
7633 Pécs, Hajnóczy József u. 41.

IX. ORSZÁGOS KISGRAFIKAI TALÁLKOZÓ – PÉCS

PROGRAM

1982. július 2-án: Érkező vendégeink részére a Ságvári Endre Művelődési Ház mozitermében 20 órakor dr. Vargha Gyula Vallomás Pécsről c. színes, zenés diafilmes előadást tart.

- július 3-án: Fogadás, részvételi jegyek átvétele, esetleges befizetések.
8.00 órától: Tombolára felajánlott tárgyak leadása, INFORMÁCIÓ!
10.00 órakor: a Ságvári Stúdió Galériában KORDA BÉLA pécsi grafikusművész hagyatékából kiállítás.
10.30 órakor: ORSZÁGOS VEZETŐSÉGI ÜLÉS a politikai kabinetben.
11.30 órakor: TAGGYŰLÉS az emeleti színházteremben
Megemlékezés a pécsi 20 éves KBK-ról, hozzászólások, javaslatok.
13.30 órakor: E B É D „Mecseki vadásztanya” vendéglő
15.00 órakor: VÁROSNEZŐ SÉTA:
Martyn Ferenc Kossuth-díjas festőművész kiállítása;
Vasarely-kiállítás: Zsolnay új múzeum megtekintése;
Egyetemi (Klimó) Könyvtárban kalauzol Bárdy Ilona.
20,00 órakor: ÜNNEPI VACSORA a Hotel Pannónia étteremben, T O M B O L A

- július 4-én:
8.00 órakor: A Ságvári Endre Műv. Ház előcsarnokában — Ex libris-grafikai lapok cseréje.
10,00 órakor: Az ajánlott kiállítások megtekintése!
POTE kisgrafikai galériájában (Pécs, Szigeti út 12.)
Kobi Bamgartner svájci grafikusművész.
Várkonyi Könyvtárban Cakó Ferenc grafikusművész.
11.30 órakor: IX. Országos Kisgrafikai Kiállítás (Pályázatra küldött művek) megnyitása az IFJU-SÁGI HÁZBAN (Szalai A. út 13.)
12.00 órakor: A pályázatok eredményhirdetése.
kb. 12.30 órakor: ÜNNEPÉLYES ZÁRÁS

Im ersten Artikel des Heftes berichtet Andor SEMSEY über die elementaren Begriffe der Heraldik. Dieser Wissenschaftsbereich ist mit den verschiedenen Gattungen der Klein grafik eng verbunden, da die alten Exlibris beinahe ausnahmslos Wappen darstellen. Über die Künstler, die die Wappen darstellenden Exlibris verfertigten, verfügen wir über geringe Informationen. Das erste ungarische Exlibris dürfte für den Bürger János Teikenkes aus Pozsony in Nürnberg erzeugt werden. Das Zweite in der Zeitfolge wurde in David Gutgesells Druckerei für die Stadt Bártfa hergestellt. In seinem Artikel nennt der Verfasser mehrere ungarische Meister von dem 18. Jahrhundert, die Wappen darstellenden Exlibris erzeugt haben (Seite 1–4).

Über die Tätigkeit des Grafikkünstlers Huba BÁLVÁNYOS, geb. 1938, Munkácsy Preisträger berichtet Dr. Imre SOÓS. Die Zahl seiner eigenen Ausstellungen bewegt sich um die 50. Er spielt eine bedeutende Rolle in der Bekanntmachung der bildenden Künste, üblicherweise stellt er seine Werke an den Ausstellungen den Besuchern selber vor. Derzeit ist er an der Hochschule für Lehrerbildung zu Budapest also Dozent tätig. In seiner Kunst wendet er meistens die folgenden drei Ausdrucksweisen an: Steinzeichnung, Federzeichnung und Offsetdruck. Seine Exlibris, ähnlich seinen graphischen Blättern representieren ein sehr hohes, künstlerisches Niveau – wie das auch die, den Artikel begleitenden Illustrationen zeigen (Seite 5–8).

Die graphische Reihe „Pantheon“ des in Kolozsvár, Siebenbürgen lebenden Künstlers Gusztáv CSEH wurde in Ungarn zum erstenmal in der Komitatsbibliothek zu Szombathely vorgestellt. Aus diesem Anlass berichtet Andor SEMSEY über die Kunst des Künstlers. Seine erwähnte Reihe stellt einige hervorragenden Persönlichkeiten des ungarischen Geisteslebens dar. Sie fängt mit Bischof heiligem Gerhard, dem Bekehrer der heidnischen Ungaren an und endet mit dem Porträt des, vor kurzem verstorbenen Architekten und Schriftstellers Károly KÓS. Der Künstler, geb. 1934 ist als künstlerischer Redakteur für die rumänischen Zeitschrift „Die arbeitende Frau“ tätig.

In ihrer Abhandlung gibt Rozalia TURÓCZY über die Exlibris von Sándor PLUGOR einen Bericht (Seite 15–17). Der Künstler, der in Sepsiszentgyörgy Rumanien lebt, ist, nach der Berichterstatteerin die Hauptpersönlichkeit in der Welt der bildenden Kunst in seinem Komitat. Auch seine Ölgemalde sind bedeutend. Die Frau des Künstlers ist auch eine Malerin.

Unser lieber „Mitarbeiter“ von der Slowakei, Karol IZAKOVIC schreibt in seinem Artikel (Seite 19–20) über den Amateurgraphiker Zdenek BUGAN. Die Zahl seiner Exlibris bewegt sich um die 100, obwohl er nur 25 Jahre alt und von Beruf ein Apotheker ist.

Gerd FIELDLER von Leipzig berichtet über die Exlibris der Universitätsbibliothek zu Tartu in Sowjet-Estland. Als Beweis für die Aktivität der Bibliothek werden jene drei Ausgaben erwähnt, welche über die wichtigsten Exlibris der Sammlung in Zeitfolge berichten und in dieser Weise den Interessenten eine leicht zugängliche Auskunft erteilen. Das erste Heft befasst sich mit den ältesten Exlibris, während das Dritte mit jenen, die zwischen 1970–1976 erschienen. Dieses letzte Heft kann das Interesse der ungarischen Sammler besonders erregen (Seite 21–22).

Die Stadtbibliothek von Jászberény ist zugleich Besitzer einer bedeutenden graphischen Sammlung. Sie besteht aus rund 400 freien graphischen Blättern und ungefähr 2000 Exlibris. Das Material wird für die Besucher auf Kammerausstellungen oft ausgestellt, Bilder werden sogar für 2 Monate an Wohnungen und Ämter verlieht. Die Bibliothek steht in engem Kontakt mit den Sammlern und Künstlern der Sowjetunion. Da das Komitat Szolnok mit der Estnischen S.S.R. in eine Brüderliche Verbindung getreten ist, werden die Graphiken von Estland mit besonderer Sorge gesammelt und vorgestellt. Der Bericht vom Mitarbeiter der Bibliothek, Antal ARATO ist auf Seiten 23–26 zu finden.

Über den Sammler, Vencel ELEKES (1917–1981) schrieb Dr. Imre SOÓS einen Nekrolog. Unser verstorbener Freund wurde Gyergyószentmiklós geboren und hat dort gelebt. Vor seinem Tod vermachte er einen Teil seiner Sammlung als Geschenk seiner Geburtsstadt um ein Museum zu gründen (Seite 27–28). Auf der Seite 29 begrüsst die Redaktion den Graphikkünstler Pál VARSÁNYI an seinen 80. Geburtstag und auf der Seite 41 würdigt sie die bedeutende Tätigkeit und die Verdienste von István RÉTHY, der der erste Sekretär des Kreises von Freunden der Klein graphik war, aus den Anlass, dass er im Jänner d.J. sein 73. Lebensjahr erreichte.

PEREI Zoltán
fametszete X1

Über die Kleingraphik des Künstlers Zoltán VÉN berichtend, die er anlässlich des Jahres der Bewegungsbehinderten verfertigte, erwähnt Imre SOÓS, dass das Exlibrissammeln und der Exlibrisaustausch den Behinderten und Alleinstehenden eine Möglichkeit gibt um Verbindungen zu schaffen und Kenntnisse zu erwerben (Seite 31).

Vor kurzem wurde aus den Werken von unserem Graphikkünstler, József M. KISS im Stadtmuseum zu Gödöllő eine Ausstellung veranstaltet. Über seine, dort erworbenen günstigen Erlebnisse berichtet MILES, einzeln würdigend und analysierend die, im Grossformat ausgestellten graphischen Blätter.

Miklós LOSONCI gibt auf der Seite 35 einen Bericht über die, in Szentes veranstaltete Ausstellung von Márta KOPASZ. Andor SEMSEY berichtet über die Ausstellung von Ferenc BORDÁS in Budapest.

Die aus- und inländischen Nachrichten des Exlibrislebens werden auf Seiten 36–38 mitgeteilt und die Liste unserer neuen Mitglieder ist auf der Seite 40 zu lesen.

Die Seiten 43–44 beinhalten einen Überblick der ausländischen Fachpresse – von Andor SEMSEY und Dr. Imre SOÓS.

★ ★ ★

RÉSUMÉ

Dans l'article premier du numéro Andor SEMSEY donne informations aux lecteurs sur les notions élémentaires de l'héraldique. Cette branche d'études est en connexion étroite avec les espèces de la petite graphique, puisque les ex libris anciens représentaient presque exclusivement des armoiries. Nous savons très peu sur les créateurs des ex libris armoirés. Le premier ex libris hongrois portant le nom de Teilenkes, bourgeois de la ville de Pozsony, fut créé à Nuremberg. Le deuxième, appartenant à la ville de Bartfa, fut imprimé dans l'atelier de David Gutgesell. L'auteur énumère plusieurs maîtres hongrois du 18ème siècle qui ont créé des ex libris armoirés' (P.1.–4.)

C'est Dr. Imre SOÓS qui fait connaître l'activité de l'artiste graphique hongrois Huba BÁLVÁNYOS, lauréat du prix Munkácsy. Il est né à Budapest en 1938. Le nombre de ses expositions individuelles s'élève à 50. Il joue un rôle important dans la propagation de la connaissance artistique. A présent il est chargé de cours de l'École Supérieure d'Instituteurs de Budapest. Les moyens de son expression artistiques sont les suivants: lithographie, dessin à la plume et tirage en offset. Ses ex libris – pareillement aux créations de grande dimension – représentent un niveau artistique bien élevée. (P.5.–8.)

L'artiste graphique Gustav CSEH vit à Kolozsvár, en Transylvanie. Sa série graphique sous le titre «Panthéon» fut exposée dans notre pays pour la première fois dans la Bibliothèque Départementale à Szombathely. Dans son article Andor SEMSEY fait connaître son activité artistique. La série mentionnée représente les personnages de marque de la vie spirituelle hongroise des âges. La série se commence par le portrait de Saint Gérard, évangéliste des hongrois païens et se termine par Károly Kós, architecte et écrivain illustre, décédé récemment. L'artiste est né en 1934 à présent il est le rédacteur artistique de la revue „Femme Travailleuse”. /P.9—13/

Rozália TURÓCZY écrit sur les ex libris de Sándor PLUGOR de la page 15 à 17. L'artiste vit à Sepsiszentgyörgy en Roumanie et d'après l'article il est la «tête» du monde artistique locale. Ses peintures à l'huile sont aussi importantes. Pareillement sa femme s'occupe aussi de la peinture.

Notre cher «collaborateur» Karol IZAKOVIC traite l'activité du jeune artiste amateur slovaque Zdenek BUGAN. Il est âgé de 25 ans et sa profession est pharmacien. Le nombre de ses ex libris est environ cent. (P.19.—20.)

Gerd FIEDLER (Leipzig) fait connaître les ex libris de la Bibliothèque Universitaire de la ville de Tartu, en République Socialiste Soviétique d'Estonie. La Bibliothèque a publié en trois volumes en ordre chronologique les plus importants ex libris de sa collection. Le premier décrit les pièces les plus anciennes. Le troisième contient des créations des années 1970—76. Ce dernier peut éveiller l'intérêt aussi des collectionneurs hongrois. (P.21.—22.)

La Bibliothèque de la ville de Jászberény possède aussi une collection graphique importante: 2.000 ex libris et environ 400 gravures libres de grand format. La Bibliothèque expose souvent les pièces de cette collection aux visiteurs, de plus, on prête aussi des graphiques libres aux offices, personnes privées pour 2—2 mois.

La Bibliothèque entretient une correspondance cordiale et active avec les artistes et collectionneurs de l'U.R.S.S. Le Comitát Szolnok est en relation fraternelle avec la R.P.S. d'Estonie, c'est pourquoi la Bibliothèque collectionne avec prédilection les créations des artistes estoniens. Nous publions l'article d'Antal ARATÓ, collaborateur de la Bibliothèque, sur les pages 23—26.

Dr Imre SOÓS écrit une nécrologie sur Vencel ELEKES (1917—1981), collectionneur de Gyergyószentmiklós qui a offert de son vivant sa collection à sa ville natale avec le souci de créer un Musée. (P.27.—28.)

Le Comité de la Rédaction salue Pál VARSÁNYI, artiste graphique hongrois à l'occasion de son 80ème anniversaire. (P.29.) En janvier 1982 István RÉTHY, un des fondateurs de notre Cercle et premier secrétaire de la K.B.K., a accompli sa 73ème année. A cette occasion les collaborateurs de la revue le saluent et lui souhaitent la guérison complète. (P.41.)

Zoltán VÉN a créé une gravure intéressante à l'occasion de l'Année des Handicapés. Nous publions sa création avec l'analyse du Dr Imre SOÓS. D'après l'opinion de l'artiste la collection de la petite graphique est un moyen utile pour les handicapés contre la solitude. (P.31.)

MILES écrit un compte-rendu sur l'exposition réussie, organisée à Gödöllő, des créations de notre artiste graphique József M.KISS.

S.A. écrit sur l'exposition de Budapest des oeuvres de l'artiste hongrois Ferenc BORDÁS. (P.36.)

Nous publions L'article de Miklós LOSONCI sur l'exposition de Márta KOPASZ, organisée à Szentes.

On lit des nouvelles de la vie d'ex libris sur les pages de 36 à 38.

La liste des nouveaux membres de la K.B.K. se trouve sur la page 40.

La revue de la presse étrangère d'Andor SEMSEY et Imre SOÓS est publiée sur les pages de 42 à 44.

ISSN 0209—6161 • III/KUL 64/1978

Megjelent 500 példányban 4 ív (A/5) terjedelemben ♦ 82202 Dátorg Nyomda — F. v.: Harkai József
Szerkesztő címe: Budapest — Magyar Jakobinusok tere 4/b — 1122

ÁBRAHÁM Rafael fametszete X2

KIADVÁNYAINK

Felhívjuk tagjaink figyelmét, hogy az alábbi kiadványaink megrendelhetők
Dr. Semsey Andornénál (H-1122 Budapest, Magyar Jakobinusok tere 4/b.):

KBK 10 éves jubileumi évkönyv	80.— Ft
Budapesti kongresszusi mappa	87.— Ft
Kisgrafika Értesítő II. kötet (1968–1971)	100.— Ft
Bledi kongresszusi mappa	30.— Ft
Lisszaboni kongresszusi mappa (20 linó- és fametszettel)	50.— Ft
Lisszaboni kongresszusi mappa (20 linó- és fametszettel, valamint 8 rézkarral)	130.— Ft
Ady lapok	150.— Ft
Bordás Ferenc: Harminc fametszet	40.— Ft
Varga Nándor Lajos: 25 ex libris	130.— Ft
1919–1979 – Tizenhat metszet	160.— Ft
Stettner Béla 40 metszete	94.— Ft
Diskay Lenke: 21 ex libris	123.— Ft
Fery Antal: 35 ex libris	125.— Ft
Kisgrafika Értesítő III. kötet (1972–1974)	180.— Ft
Kisgrafika Értesítő IV. kötet (1975–1977)	180.— Ft
Kisgrafika Értesítő V. kötet (1978–1980)	180.— Ft

Vidéki megrendelésekhez kérünk 12.— Ft értékben levélbélyeget mellékelni a
postai szállítási költségére.

"A part" linóleum '82

LACZA Márta